

# **Historie a současná činnost Charitního domova na Moravci**

Jana Sklenářová

---

Bakalářská práce  
2013



**Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně**  
Fakulta humanitních studií

---

  
INSTITUT  
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně  
Institut mezioborových studií Brno  
akademický rok: 2011/2012

## ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jana SKLENÁŘOVÁ**  
Osobní číslo: **H108268**  
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**  
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Historie a současná činnost Charitního domova na Moravci**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách"(IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na historii charity a řeholních řádů,
- na historii Charitního domova na Moravci,
- na současnou činnost domova.

Součástí práce bude kvalitativní výzkum zaměřený na zjištění působení osobnosti v domově na Moravci a na současné podmínky života v domově.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Jirásko, L. **Církevní řády a kongregace v zemích českých.** Praha: Fénix, 1991.

Jurman, H. **Bystřicko.** Tišnov: Sursum, 1998.

Matoušek, O. **Základy sociální práce.** Praha: Portál, s. r. o., 2001.

Messina, R. **Dějiny charitativní činnosti.** Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005.

Vlček, V. **Ženské řehole za komunismu 1949 – 1989.** Olomouc: Matice cyrilometodějská s. r. o., 2005.

**Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.**

Vedoucí bakalářské práce:

**PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.**

Katedra sociální pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce:

**16. března 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce:

**30. dubna 2013**

V Brně dne 16. března 2012

  
prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.  
vedoucí ústavu



  
PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.  
vedoucí katedry

## PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby <sup>1)</sup>;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 <sup>2)</sup>;
- podle § 60 <sup>3)</sup> odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 <sup>3)</sup> odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

..... JANA SKLENAŘOVÁ .....  
Jméno, příjmení studenta

V Brně 4.5.2012

..... Skleňová .....  
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělččně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

## **ABSTRAKT**

Tato bakalářská práce poskytne čtenáři informace o Charitním domově na Moravci. V každé době žili a žijí staří a nemocní lidé, o které je třeba pečovat. Tato práce chce přiblížit a zviditelnit úsilí lidí, kteří tuto péči poskytovali a poskytují. V době vzniku charitního domova se jí věnovaly řeholnice a řádové sestry, dnes ji vykonávají převážně civilní zaměstnanci. Bakalářská práce popisuje historii domova a v souvislosti s ní nastiňuje dějiny jednotlivých řeholních řádů, které zde působily. Rovněž přibližuje nedávné změny a současné aktivity charitního domova.

Klíčová slova: řehole, řeholní řády, řádové sestry, kněží, charitativní činnost, duchovní činnost, obyvatelé a klienti, ošetrovatelská zdravotní péče

## **ABSTRACT**

This bachelor thesis deals with the subject matter of Charitní domov, a residential care home in the village of Moravec. As there have always been the old and sick in need of help, this thesis focuses on the people who have provided them with both nursing and spiritual care. At Charitní domov, originally nuns attended to the residents while nowadays mostly secular employees perform this work. This thesis presents the history of Charitní domov with a special focus on the various religious orders involved and it gives an account of its current condition and activities.

Keywords: rule, religious orders, nuns, priests, charitable work, spiritual and religious activities, residents and clients, nursing care

„Aniž bychom se museli vzdát své víry či nevíry, své svobody a svých životních hodnot a preferencí, můžeme, a měli bychom, se umět vžít do situace těch, kteří naše názory nesdílejí. Jinak hrozí, že jim nikdy neporozumíme a nedokážeme v oblasti duchovních potřeb pomoci, i kdybychom se o to všemi jinými prostředky snažili...“ Marie Svatošová

#### Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Historie a současná činnost Charitního domova na Moravci“ vypracovala samostatně a použila jsem literaturu a materiály uvedené v seznamu. Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou shodné.

#### Poděkování

Chtěla bych poděkovat doc. PhDr. Miloslavu Jůzlovi, PhD. za vedení mé bakalářské práce a cenné rady. Dále děkuji řeholním sestřám, kněžím a zaměstnancům charitního domova a P. Josefu Valeriánovi za poskytnuté rozhovory a materiály.

# OBSAH

<b>ÚVOD.....</b>	<b>9</b>
<b>I. TEORETICKÁ ČÁST .....</b>	<b>11</b>
<b>1 HISTORIE CHARITY A ŘEHOLNÍCH ŘÁDŮ.....</b>	<b>12</b>
1.1 POČÁTKY KŘESŤANSTVÍ.....	12
1.2 VÝVOJ CHARITATIVNÍ ČINNOSTI .....	13
1.3 HISTORIE ŘEHOLNÍCH ŘÁDŮ PŮSOBÍCÍCH NA MORAVCI.....	16
1.3.1 Kongregace sester III. řádu sv. Františka pod ochranou sv. Rafaela archanděla .....	16
1.3.2 Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského – boromejky.....	20
1.3.3 Mnišky Kazatelského řádu klauzurové dominikánky .....	22
1.3.4 Chudé školské sestry de Notre Dame.....	24
<b>2 HISTORIE CHARITNÍHO DOMOVA NA MORAVCI.....</b>	<b>29</b>
2.1 OBEC MORAVEC .....	29
2.2 SANATORIUM SVATÉHO RAFAELA NA MORAVCI .....	29
2.3 LOUISIN DŮM .....	33
<b>3 ŽIVOT ŘEHOLNÍKŮ A ŘEHOLNIC PO 2. SVĚTOVÉ VÁLCE A V INTERNAČNÍCH TÁBORECH.....</b>	<b>36</b>
3.1 SITUACE ŽENSKÝCH ŘEHOLNÍCH ŘÁDŮ PO 2. SVĚT. VÁLCE.....	36
3.2 AKCE „K“ .....	37
3.3 CENTRALIZACE ŽENSKÝCH ŘEHOLNÍCH ŘÁDŮ.....	38
3.4 ŽIVOT I INTERNAČNÍCH TÁBORECH.....	39
3.5 OBDOBÍ OD ROKU 1950 NA MORAVCI.....	40
3.5.1 Založení Charitního domova na Moravci .....	41
3.5.2 Vedení a režim v domově .....	43
3.5.3 Hospodářská činnost sester .....	45
3.5.4 Zásah státních úřadů do života domova .....	46

<b>4</b>	<b>ČINNOST CHARITNÍHO DOMOVA NA MORAVCI PO „SAMETOVÉ REVOLUCI“ V ROCE 1989 .....</b>	<b>49</b>
4.1	UBYTOVACÍ PODMÍNKY V CHARITNÍM DOMOVĚ.....	52
4.2	SLOŽENÍ OBYVATEL A PERSONÁLNÍ OBSAZENÍ.....	54
4.3	ZDRAVOTNÍ A SOCIÁLNÍ PÉČE .....	54
<b>II. PRAKTICKÁ ČÁST .....</b>		<b>57</b>
<b>5</b>	<b>ŽIVOTOPISY KNĚŽÍ A SESTER, KTEŘÍ ŽILI A PŮSOBILI NA MORAVCI.....</b>	<b>58</b>
<b>ZÁVĚR .....</b>		<b>63</b>
<b>RESUMÉ .....</b>		<b>64</b>
<b>SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....</b>		<b>65</b>
<b>SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....</b>		<b>66</b>
<b>SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ .....</b>		<b>67</b>
<b>SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK .....</b>		<b>68</b>
<b>SEZNAM FOTOGRAFICKÝCH PŘÍLOH .....</b>		<b>69</b>
<b>SeZNAM TIŠTĚNÝCH PŘÍLOH.....</b>		<b>70</b>
<b>FOTOGRAFICKÉ PŘÍLOHY .....</b>		<b>9</b>
<b>TIŠTĚNÉ PŘÍLOHY .....</b>		<b>21</b>



## ÚVOD

Toto téma jsem si zvolila proto, že už několik let pracuji v tomto domově a denně se stýkám s lidmi, kteří žijí v domově krátce, ale i s lidmi, kteří zde prožili velký díl svého života. Velice mě zajímá historie tohoto domova, protože prošla několika vývojovými etapami naší společnosti.

Cílem mé bakalářské práce bude pokusit se odpovědět na otázky, proč vznikl charitní domov, jaký přínos měl pro jeho obyvatele a návštěvníky v minulosti, přiblížit činnost řeholních řádů a současné podmínky života v domově. Součástí práce bude kvalitativní výzkum. Prostřednictvím rozhovorů budu zjišťovat působení osobnosti v domově na Moravci a současné podmínky jeho obyvatel.

V první kapitole se zaměřím na počátky křesťanství ve světě a počátky charitního díla ve světě a u nás. Dále na dějiny a krátce i současnost ženských řeholí, zejména těch, které se zapsaly do historie tohoto zařízení. V době jeho vzniku to byla nejprve jen družina sester založená pro činnost v Sanatoriu sv. Rafaela archanděla, tzv. sestry rafaelky, a poté sestry řádu boromejek pocházejících z Německa a pozvaných pro ošetřování nemocných v chorobinci Louisin dům. Během let se zde vystřídaly dva jiné řády, a to Chudé školské sestry de Notre Dame a také klauzurové dominikánky.

Ve druhé kapitole popisují život na Moravci, vznik sanatoria a Louisina domu a jejich činnost do roku 1950. V té době sestry zaměstnané v těchto dvou zařízeních musely nuceně odejít a byly nahrazeny sestrami de Notre Dame.

Ve třetí kapitole zmiňuji situaci ženských a mužských řeholních řádů po 2. světové válce, založení Charitního domova pro duchovní na Moravci. V té době byl k sanatoriu připojen Louisin dům a vzniklo jedno zařízení. Dále zde popisují život a činnost sester de Notre Dame, kněží a řeholníků a zásahy státních úřadů do chodu domova.

Ve čtvrté kapitole popisují návrat sester rafaelek do svého mateřince v r. 1991 a jejich porevoluční působení. Dále vysvětlují jejich opětovný postupný odchod, příchod a působení civilních zaměstnanců a také změnu skladby obyvatel domova. V poslední části pak popisují současnou činnost a zaměření domova v dnešních podmínkách.

Podklady k mé práci byly knihy různých autorů, dokumenty, brožurky a kroniky, bakalářská práce ing. Jindry, současného vedoucího CHD, diplomová práce K. Fojtíkové, která je členkou řádu sester de Notre Dame. Neméně cenné informace mi poskytly členky

kongregace sester rafaelek, sestra Viktorie, která je členkou řádu sester de Notre Dame, a také kněží žijící a působící v tomto domově a někteří jeho zaměstnanci.

V praktické části práce popisují životy několika osob z charitního domova, které mi poskytly rozhovory, z nichž jsem sestavila jejich životopisy. Nestrukturované rozhovory jsem doplnila několika otázkami, které v této části uvádím.



*Letecký snímek areálu charitního domova*

## **I. TEORETICKÁ ČÁST**

# 1 HISTORIE CHARITY A ŘEHOLNÍCH ŘÁDŮ

## 1.1 Počátky křesťanství

Křesťanství vzniklo z judaismu na základě pronikání pozdní antiky a jejích náboženských a filozofických myšlenek (Pavlincová H. a kol., 1994). V době, kdy byl Izrael (dříve Palestina) pod nadvládou Římanů, očekávali Izraelci příchod Mesiáše, aby je osvobodil od útlaku. Tehdy přichází Ježíš, ale ne jako politický reformátor, avšak jako někdo, kdo nabádá k lásce k Bohu a k lásce k druhým lidem. Ježíš prožil mystickou zkušenost v poušti, kde uslyšel hlas Boha Otce, a začal vystupovat na veřejnosti, kázat a šířit své učení. Vystupoval v Jeruzalémě proti významu Chrámu a tóry a to mu pravověrní židé netolerovali (Matoušek O. a kol., 2001). Ježíš vyzdvihuje lásku k Bohu a k chudým lidem, snaží se o zlepšení mezilidských vztahů a podmínek života (Messina R., 2005).

V protikladu k judaismu (naplňování židovského zákona) je doložen výraz křesťanství poprvé u biskupa Ignatia Antiochejského, který tak pojmenoval život v následování Ježíše Krista. Toto nové náboženství vzniklo v syrské Antiocheji kolem poloviny 1. století (Pavlincová H. a kol., 1994).

O Ježíšově životě svědčí křesťanské dokumenty, které vznikly po jeho smrti. Jsou to spisy Nového zákona, tzv. evangelia, dále jsou to zprávy z řeckého a římského písemnictví z počátku 2. století a také prameny z islámského světa, jako je korán (Pavlincová H. a kol., 1994). V letech 26 – 33 spravoval Judeu Pontius Pilatus, který dal Ježíše popravít na Golgotě v Jeruzalémě. Po Ježíšově vzkříšení začínají vznikat křesťanské obce pro židy a nežidovské – pohanské obyvatele. Důležitou úlohu měl Pavel z Tarsu, jehož zásluhou křesťanství překonalo horizont judaismu a stalo se samostatným náboženstvím (Pavlincová H. a kol., 1994). Mezi 30. a 40. rokem po Kristu je církev dosud shromážděna v Jeruzalémě. Židé a Řekové nebyli schopni žít společně, Židé namísto lásky ke Kristu vyvyšovali zákon a také své zvyklosti (Messina R., 2005).

Koncem 2. století byl završen proces utváření katolické církve. V jejím čele stál jediný biskup. Kolem roku 200 bylo nejvíce rozšířeno ve východní polovině římské říše – v Sýrii a v Malé Asii. Za 100 let bylo rozšířeno i do Španělska, Persie a Indie. Pro Řím bylo z důvodu odporu k významu císaře a státu nepohodlné, křesťané byli pronásledováni, zvláště za císařů Marka Aurelia a Septima Severa. To skončilo v roce 313, kdy císař

Konstantin vydal edikt milánský, ve kterém křesťanství zrovnoprávnil s ostatními náboženstvími (Pavlincová H. a kol., 1994).

## 1.2 Vývoj charitativní činnosti

Pomoc při léčení nemocí lidé poskytovali už od počátku věků. Přírodní lidé měli své role od společnosti a přírody, jejich solidarita a soucit nebyl k jednomu člověku jako takovému, ale k tradici, jež byla závazným zákonem. Tato společnost vysoce ctila zájem skupiny a také stáří (Matoušek O. a kol., 2001).

Už v antických civilizacích vznikala náboženská sanatoria pro krátký pobyt nemocných. U Hebreů léčili kněží, bojovali proti nakažlivým nemocem (Messina R., 2005). Ve starém Egyptě „nábožensky předepsaný zákon sedmi skutků tělesného milosrdenství zahrnoval: sytit hladové, napájet žíznivé, oblékat nahé, ubytovávat cizince, osvobodovat vězně, ošetřovat nemocné a pohřbívat mrtvé“ (Vonhoff, Hofmann, 1977, in Matoušek O., 2001, str. 19).

V Indii vznikaly první nemocnice kolem roku 400 př. n. l., na lékařství bylo pohlíženo jako na osvobození od zla. V čínském léčení byla používána akupunktura již v roce 2800 př. n. l. (Messina R., 2005). V řeckém světě byl nemocný osobou společensky neúčinnou, bezcennou a pro obce nezajímavou. Později už jsou v Řecku známy tři formy zdravotní péče. V první řadě to byla asklepiea – malé chrámy zasvěcené bohům, kde se mezi rozsáhlými sloupořadími pečovalo o nemocné, rekonvalescenty, rodičky a umírající. Léčili zde kněží, kterým ukazoval Bůh, jak mají léčit. Dále to byla iatreia – veřejné ošetrovny s chirurgickými pracovnicemi, kde bylo provozováno profesionálnější lékařství. Třetím typem byly domácí nemocničky pro ošetřování rodinných příslušníků. V římském světě byla známa domácí péče a mimo domov se zdravotní péče poskytovala v chrámech a útulcích a používaly se léčivé přípravky (Messina R., 2005). Lékařem, který pracoval na základě poznání, byl Hippokrates. Jeho „Přísaha“, nejdůležitější dílo ze všech jeho spisů, si zachovala platnost a aktuálnost dodnes (Messina R., 2005). Léčení bylo především záležitostí kněží, jako tomu bylo v Babylonii, Egyptě a Mezopotámii.

V evangeliích podávají svědectví o Ježíšově uzdravování apoštolové. „Jak píše Matouš, přinášeli k němu všechny nemocné, postižené různými chorobami a neduhy, posedlé, náměsíčné a ochrnuté a uzdravoval je (Mt 4, 24)“ (Messina R., 2005, str. 21). Ježíš obcházel města a vesnice, uzdravoval každou nemoc a chorobu. Později pověřil

svých 12 apoštolů, aby v jeho službě pokračovali. Ti se vydali do světa a budovali první křesťanské obce. Z působení Ježíše se rodí nová zdravotnická kultura. Křesťané dávali svůj majetek ke společnému užívání, majetní podporovali nemocné, vdovy a sirotky (Messina R., 2005).

Na přelomu 1. a 2. století se o chudé, sirotky, vdovy, osamělé a nemocné starali biskupové, jáhni, vdovy a jáhenky. Jáhni plnili úkoly biskupů, k čemuž jim sloužily tzv. diakonie, kde poskytovali veřejnou péči, a také sem patřila škola, kde se jáhni vzdělávali ve zdravotnictví. Také ženy měly v prvních křesťanských obcích důležitou úlohu. Pomáhaly biskupům a jáhnům v charitativní činnosti především v oblastech, které se týkaly žen. Později ztratila jejich úloha na důležitosti (Messina R., 2005).

Ve 4. století se charitativní činnost stala veřejnou funkcí, byly zřizovány charitativní instituce jako nalezince, sirotčince, ubytovny, hospice, nemocnice a diakonie. Tyto úkoly byly císařem svěřeny církvi, protože měla s touto činností zkušenosti. Významnou osobností této doby byl biskup Basil, který zřídil různá oddělení na léčení malomocných. Další významnou osobností byl biskup Jan Zlatoústý, který budoval špitály (Messina R., 2005). Důležitými protagonisty „blíženské lásky“ v té době byli mniši. Zakládaly se pro ně první kláštery, jejich život byl řízen přísnými pravidly. Kromě modliteb se věnovali péči o školy, hospice a špitály. Ke křesťanstvu se také připojila aristokracie, šlechtické rodiny a také rodina císařská (Messina R., 2005). V raně středověké době byla záštitou v charitativní činnosti osoba papeže.

V 11. – 13. století začínají vznikat rytířské řády. Rytíři byli inspirováni řeholí sv. Benedikta, kromě nemocniční služby se věnovali také ambulanci službě, např. při papežských cestách (Messina R., 2005). V českých zemích vybuodovala sv. Anežka Přemyslovna klášter Na Františku. K ošetřování nemocných založila špitální bratrstvo, z kterého později vznikl řád Křižovníků s červenou hvězdou ([www.wikipedie.cz](http://www.wikipedie.cz), 8. 4. 2013). Důležitou osobností této doby byl sv. František z Assisi, ten říká „Pán mě zavedl mezi malomocné, abych prokazoval skutky milosrdenství“ (Messina R., 2005, str. 89).

V celém křesťanském světě vznikají leprosária a pro morové epidemie jsou zakládány lazarety, izolované od ostatních lidí. První skutečné nemocniční hnutí je spojeno se založením nemocnice „Svatý Duch in Sassia“, jejíž vedení bylo svěřeno Řádu Svatého Ducha, založenému ve Francii na počátku 13. století (Messina R., 2005).

V 15. a 16. století dochází ke změnám v charitativní činnosti. Správa nemocnic přechází z vedení církevního pod vedení laiků. Řada starých nemocnic je rušena, staví se nové velkolepé budovy. Ošetřování nemocných se stalo povinností státu. Upadá i význam špitálních řádů a bratrstev, některé zanikají, jiné jsou rušeny. Chudí a nemocní lidé byli považováni za nebezpečí pro tehdejší humanitní společnost. Po období úpadku církve dochází opět k její obnově. Důkazem toho jsou skutky svatých, např. sv. Karla Boromejského, který rozdával potraviny hladovým a chudým lidem. Založil v Římě první ústav pro duševně nemocné. Dokazuje to také vznik nových kongregací po tridentském koncilu (Messina R., 2005).

Mezi církví oficiálně uznané reformátory v péči o nemocné patří sv. Jan z Boha, který založil nemocnici v Granadě a z jehož žáků vznikl řád Milosrdných bratří. Druhým reformátorem byl sv. Kamil de Lellis, ten založil řád kamiliánů. Pravidla tohoto řádu jsou aktuální a jsou i jako řád předchůdcem Mezinárodního Červeného kříže. Třetím reformátorem byl sv. Vincenc z Pauly, jenž zapojil do charitativní činnosti ženy, které začaly provádět ošetřování nemocných po domech. Na jeho popud vznikly Dcery křesťanské lásky, dále založil první ošetrovatelskou školu v Paříži a také kongregaci misijních kněží (Messina R., 2005).

V 17. století se opět dostávají do popředí charitativní činnosti ženy, které zakládají mnohé instituce, spolky a kongregace. Významné v českých zemích bylo hnutí bekyň, což byly vdovy a dívky, které se věnovaly službě bližním a byly předchůdkyněmi ženských charitativních kongregací ([www.bno.charita.cz](http://www.bno.charita.cz), 9. 4. 2013). Příkladem charitativní činnosti konce 18. a začátku 19. století jsou např. Milosrdné sestry v Nancy a ve Štrasburku. Ženská hnutí se zabývala výchovou a vyučováním chudých dívek (Messina R., 2005). O pomoc mládeži se zasloužil sv. Jan Bosco a jeho salesiáni a Dcery Panny Marie Pomocnice. Vzpomínku si také zaslouží Florenc Nightingaleová, která v době krymské války pečovala v lazaretech o nemocné a zasloužila se o snížení úmrtnosti, věnovala se zlepšení podmínek a hygieny v nemocnicích (Messina R., 2005).

Významnou osobností v péči o nemocné byla matka Teresa z Kalkaty, která založila Misionářky lásky a poté bratry Misionáře lásky. Celý život věnovala dětem, chudým a potřebným lidem, těm kdo trpí a jsou osamoceni (Messina R., 2005).

### 1.3 Historie řeholních řádů působících na Moravci

#### 1.3.1 Kongregace sester III. řádu sv. Františka pod ochranou sv. Rafaela archanděla

Tuto kongregaci založil P. Kašpar Dunda v roce 1907. „Sestry sv. Rafaela je jediná česká řeholní družina sestavená venkovským farářem“ (Rampula J., 1947, str. 49). Nejprve to byla družina, pro kterou P. Dunda sestavil zvláštní stanovy a poslal je ke schválení biskupské konzistoři do Brna. Toto se stalo v březnu, kdy byly také přijaty první tři sestry a jmenována první představená S. Kateřina Misáková. Sestry bydlely ve zvláštní budově vedle sanatoria na Moravci, měly vést řeholní život a pečovat o návštěvníky sanatoria.

Činnost sester rafaelek se neomezovala pouze na aktivity v sanatoriu. V roce 1908 si zřídily vlastní filiálku v Tvrdonicích, v domě, který jim věnovala sestra Františka Michalová. Sestry zde ošetřovaly nemocné po domech. Tato filiálka byla v roce 1916 zrušena pro nevyhovující podmínky. V roce 1909 převzaly také správu dětského útulku v Červených Dvorcích u Sušic v Čechách (Rampula J., 1947). V následujícím roce zakládají další filiálku, a to v Biskupicích u Hrotovic, kde ošetřují nemocné v rodinách a vedou správu sirotčince sv. Josefa, pečují o úklid a výzdobu kostela a pečou hostie pro farnost (Strojopis sester, 1999). 29. září 1910 také dochází ke schválení stanov družiny biskupskou konzistoří v Brně, ale pouze jen jako „zbožného spolku“, návrh na zřízení kongregace do Říma poslán nebyl (Rampula J., 1947). Sestry také v roce 1911 přebírají správu městského chudobince a chudobince v Sušicích. Dvě sestry ošetřovaly nemocné na infekčním oddělení v Třebíči (Strojopis sester, 1999).

Počátkem roku 1912 měla družina 17 sester, za představenou si zvolily Blaženu Vorlovou. V roce 1916 byly přepracovány stanovy družiny, v nichž měla být zdůrazněna rodinná výchova v ústavech i po domech a poskytování pomoci, zejména zestárlým členkám III. řádu sv. Františka, vedlejším úkolem byla péče o sanatorium na Moravci. I tento návrh byl biskupskou konzistoří vrácen. O rok později byl na Moravci zřízen noviciát (Rampula J., 1947)(noviciát – zkušební období před přijetím do řehole).

Činnost sester rafaelek se nadále rozšiřuje a v roce 1921 přebírají správu dětské opatrovny a také okresního sirotčince v Jenišovicích u Mělníka, kde působily do roku 1945. V roce 1923 byla započata stavba nové budovy sirotčince sv. Josefa v Biskupicích



a dokončena byla o rok později. V tomto roce také sestry přebírají do své správy sirotčinec v Sušicích na Šumavě, kde působily 18 let až do jeho zrušení. Pro nedostatek míst v místní nemocnici zde bylo zřízeno interní oddělení, kde sestry rafaelky pracovaly až do roku 1945 (Strojopis sester, 1999).

Dále sestry pracovaly i na Moravci, pro nedostatek místa byla v roce 1925 rozšířena dosavadní klauzura (místo podléhající v řeholních domech pravidlům pro vstup cizích osob a odchod těch, kteří zde žijí) o 10 m, a tím přistavěna místnost v přízemí i v poschodí (Rampula J., 1947). Také v tomto roce přebírají vedení letní ozdravovny pro chudé dívky a ženy z Brna v Dalečíně u Jimramova, kterou provozovaly každý rok asi 4 měsíce do roku 1939 (Strojopis sester, 1999). V roce 1931 na žádost brněnské Charity přebírají sestry správu letní dětské opatrovny v Batelově a také ošetřování nemocných po rodinách. V zimních měsících vařily polévku pro chudé přesporní děti. V roce 1933 byla v Jaroměřicích nad Rokytnou v jejich vlastním domě zřízena filiálka, byla provozována zdravotní a ošetřovatelská služba po domech (do roku 1950) a také zde byla zřízena pracovna, kde se učila děvčata ručním pracím.

Od 8. 8. 1934 bylo biskupskou konzistoří dovoleno sestrám nosit závoj a řeholní roucho a skládat řeholní sliby. Při ošetřování nemocných apod. se užíval bílý řeholní oděv. 8. 5. 1935 byly členky družiny slavnostně oblékány do řeholního roucha, „slavily“ obláčku a skládaly řeholní sliby. 16 sester sliby věčné, 9 sester sliby na 3 roky a 6 sester na 1 rok (Strojopis sester, 1999). Součástí oděvu byly: hnědý hábit, černý škapulíř, bílé cingulum se sedmiradostným růžencem, na hlavě černý závoj (Jirásko L., 1991).

Na podzim roku 1938 v Sušicích, v době útěku ze zabraného území, sestry vařily pro uprchlíky obědy a večeře. Od roku 1941 do konce války řídily sestry ve Višňovém dětskou opatrovnu v době žňových a podzimních prací (Strojopis sester, 1999). Další událostí ve válečných letech bylo v roce 1942 zabránění sanatoria na Moravci pro hospodyňskou školu ve Velkém Meziříčí. V této době se zde konaly jen exercicie (duchovní cvičení pro různé stavy – kněžské, manželské, pro ženy, pro muže, pro mládež, atd.) pro sestry, ostatní činnost byla zrušena.

#### Činnost v letech 1945 – 1950

4. 10. 1945 přestaly sestry vést správu městského chudobince, chorobince, sirotčince v Sušicích na Šumavě a vrátily se na Moravec. Byly odvolány i z Jevišovic, ve Višňovém naposledy vedly dětský žňový útulek. V témže roce převzaly vedení

domácnosti – tj. kuchyně, prádelny a krejčovny bohosloveckého učiliště otců redemptoristů (Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele) v Obořišti v Čechách, minoritů (františkáni) v Brně (Rampula J., 1947). V Bučovicích konají ošetřování nemocných po domech, pod správou bučovické charity do roku 1953 (Strojopis sester, 1999).

V poválečných letech (od r. 1946) dochází na Moravci k obnově lázeňské činnosti, která byla válkou pozastavena. Už v roce 1947 zde mají sestry noviciát, spravují sanatorium a pečují o lázeňské hosty. Je zde zřízen pobyt a ošetření sestrám v důchodovém věku, zaopatření a vodoléčba za sníženou cenu chudým, nemocným bohoslovcům. Konají se zde opět exercicie, sestry ošetřují místní nemocné po domech. Stále ještě mají své filiálky, a to sirotčinec sv. Josefa v Biskupicích u Hrotovic a pečují o nemocné po domech v Jaroměřicích nad Rokytnou. V květnu roku 1950 nastoupilo, na žádost Nemocnice v Novém Městě na Moravě, pět sester jako ošetřovatelky na interní oddělení. Odešly odtud v roce 1956, kdy musely řádové sestry opustit všechny nemocnice (Strojopis sester, 1999). V období po 2. světové válce do roku 1950 získávají sestry odborné vzdělání jako diplomované sestry, učitelky mateřských škol, katechetky, učitelky ručních prací, vaření a hudby.

#### Činnost v letech 1950 až do sametové revoluce

Z 13. na 14. dubna 1950 byly státem zrušeny mužské kláštery a členové řádů byli vystěhováni. Toto se dotklo i sester rafaelek. Tři sestry, které vedly u minoritů v Brně kuchyni a prádelnu, byly též tu noc odvezeny nákladním autem na Moravec. Pět sester, které pracovaly v bohosloveckém učilišti v Obořišti v Čechách, bylo také nákladním autem odvezeno k sestrám boromejkám do Prahy a potom byly vypraveny vlakem na Moravec.

26. a 27. září 1950 byly na pokyn státních úřadů vystěhovány sestry rafaelky i z jiných míst, a to z Moravce, Batelova u Jihlavy, Biskupic u Hrotovic a Jaroměřic nad Rokytnou. Byly vyvezeny do Rýžoviště, okr. Bruntál, kde byl soustředovací klášter i pro sestry z jiných řádů. Sester rafaelek bylo v té době 45 (do roku 1953 ještě působily v Bučovicích a do roku 1956 v Novém Městě na Moravě)(Strojopis sester, 1999).

12. října 1950 mladší sestry nastoupily jako brigádnice při vybírání brambor a obracení lnu na státním statku v Rýmařově a v Rýžovišti. Některé sestry situaci nezvládaly a odešly do civilu. Přípisem z Ministerstva školství a kultury z Prahy bylo nařízeno, aby některé zdravotní sestry rafaelky nastoupily 2. 12. 1950 do domova důchodců v Budíškovicích, okr. Dačice. Od března téhož roku začaly sestry pracovat

v textilní továrně na brokát v Rýmařově, kam je denně dováželi, a od května také v továrně na brokát v Rýžovišti, kde pracovaly na směny.

V říjnu 1951 se sestry rafaelky na vlastní žádost přestěhovaly ze Svitav, kde působily u mentálně postižených žen a dívek, do domova důchodců v Budiškovcích. Také působily v Nové Horce u Studénky, kde pečovaly o ležící ženy. Odtud odchází v roce 1955 do Domova důchodců Odry, kde pracovaly na oddělení u pacientů i na ostatních pracovištích, jako byla prádelna a kuchyň, a také do ústavu slepců Nové Hvězdlice. V 1957 na vlastní žádost odchází sestry do Budiškovcí a staré sestry do Bílé Vody u Javorníka, kde byly svezeny do domova pro řeholnice. „Staré sestry neměly důchod, proto na ně Charitě přispívaly sestry v činné službě“ (Strojopis sester, 1999, str. 40).

Důležitý pro sestry rafaelky byl 22. květen 1969, kdy byla zásluhou brněnského biskupa ThDr. Karla Skoupého a P. Dr. Jana Jaroše, CSsR, provinciála (ten, kdo stojí v čele kláštera nebo komunit nějakého institutu, nacházejícího se v téže řeholní provincii), družina potvrzena v Římě jako kongregace diecézního práva (viz příloha P1). Dekret byl osobně předán biskupem ThDr. Karlem Skoupým dne 29. září 1969 generální představené Hedvice Badinové, t. č. v Budiškovcích (Strojopis sester, 1999).

V 70. letech minulého století v Bílé Vodě sestry přistupují k dalším úpravám v budově, z důvodu příchodu dalších sester důchodkyň. V letech 1981 – 1991 přicházejí pod vedením tajného kněze (neměl povolení biskupa k činnosti) tzv. tajné sestry, bylo jich 34.

8. 9. 1983 končí pracovní poměr sester rafaelek v domově důchodců v Budiškovcích, ale zůstávají do 30. 11. t. r. pro nedostatek civilních zaměstnanců. Potom odcházejí do důchodu do Bílé Vody. V roce 1988 přijíždí do Bílé Vody na návštěvu rodina Dundova z Valče u Třebíče, manželé a syn bohoslovec. Dědeček tohoto pana Dundy byl bratr P. Kašpara Dundy (Strojopis sester, 1999).

Revoluce v roce 1989 vnesla do života klášterů změny a ovlivnila také sestry rafaelky. Po náročných přípravách se koncem září vrátilo z Bílé Vody na Moravec devět sester v důchodovém věku. Spolu s nimi odjelo i devět sester tajně formovaných za totality, ale ty během několika let z kongregace skoro všechny odešly (Vlček V., 2005). Na Moravci v té době žily Chudé školské sestry de Notre Dame. Z Moravce odešly po revoluci do svých klášterů (Strojopis sester, 1999). Další činnost sester rafaelek bude popsána v kapitole č. 4.

### 1.3.2 Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského – boromejky

Podnět k založení této kongregace dal mladý advokát z francouzského města Nancy Josef Chauvenel. Po třicetileté válce zde bylo mnoho chudých a zbídačelých lidí. V době moru pomáhal svými silami i penězi. Staral se o spolupracovnice, které by chtěly chudým pomáhat i potom, co mor ustoupí. Sám se však nakazil a zemřel v roce 1651 ve věku 31 let. Jeho otec 18. 6. 1652 otevírá na synovo přání Dům milosrdenství v Nancy. Na jeho počátku stálo pět sester, které vytvářejí novou rodinu a zasvěcují ji Svaté rodině Nazaretské (Hrudníková M., 1997).

6. 5. 1663 dochází ke státnímu schválení společnosti Služebnic Svaté rodiny Ježíše, Marie a Josefa a 21. května téhož roku k církevnímu schválení od toulského biskupa. Lidé je začali nazývat milosrdnými sestrami a jméno sv. Karla Boromejského dostaly podle soch tohoto světce u domu sester. Také jejich činy byly vedeny jeho příkladem milosrdenství a lásky k trpícím a Bohu (Hrudníková M., 1997).

V roce 1834 vstoupily v Nancy dvě české dívky do noviciátu, potom následovaly další dvě a v roce 1837 se spolu s jednou francouzskou sestrou vrátily do Čech. Své působení v Čechách zahájily v Ústavu slepců v Praze na Klárově. Zakoupily dva malé domky pod strahovskou zahradou, což byl základ pro nemocnici a mateřský dům sv. Karla Boromejského. Do roku 1945 už sestry působily na 120 místech, většinou v nemocnicích, ve školách a v sociálních ústavech. Po druhé světové válce však muselo 300 sester německé národnosti opustit ČSSR a odešlo do Rakouska a Německa (Hrudníková M., 1997).

#### Činnost v letech 1950 až do sametové revoluce

V 50. letech byl jejich majetek zestátněn, sestry musely odejít z většiny působišť. Mohly zůstat pouze v některých domovech důchodců, v ústavech pro mentálně a tělesně postižené. Představené a vedoucí sestry byly z politických důvodů internovány a vězněny. Staré sestry byly umístěny do charitních domovů a mladé vyvezeny do pohraničí, kde pracovaly v textilních továrnách (Hrudníková M., 1997). Například v Orlové, kde také sestry boromejky působily, byla jejich budova zabráná místním národním výborem jako náhrada za chybějící, válkou zničená školská zařízení. Tento krok byl však legalizován „aplikací dekretu prezidenta republiky o národní správě německého majetku s odvoláním na německou národnost bývalé představené“ (Vlček V., 2005, str. 22). Přestože byl krok MNV ministerstvem školství uznán za protiprávní, objekt vydán zpět nebyl.

Po amnestii v 60. letech byly sestry převážně soustředěny do pohraničí, kde se věnovaly sociální a charitativní činnosti, politická situace nedovolovala sestrám přijímat řeholní dorost. To zapříčinilo dnešní malý počet sester ve věku 45 – 70 let. V 70. letech 20. století došlo k ještě většímu zpřísnění v činnosti řádu. Odvážným rozhodnutím generální představené matky Vojtěchy Hasmanové (v letech 1970 – 1988 působila jako generální představená boromejek, během svého života byla osm let vězněna za ukrývání kněze před státní tajnou bezpečností) však došlo k tajnému přijímání dorostu, a tím také k duchovnímu úsilí obnovy tohoto společenství v duchu II. vatikánského koncilu ([www.boromejky.cz](http://www.boromejky.cz), 8. 4. 2013).

#### Činnost od roku 1989 až po současnost

Do roku 1989 pracovaly tyto tajně přijímané sestry také v nejrůznějších civilních zaměstnáních. „V roce 1990 začaly sestry znovu pracovat v Nemocnici Pod Petřínem. Postupně se obnovil i přilehlý kostel sv. Karla, jenž je součástí této nemocnice, a Mateřský dům sv. Notburgy“, od roku 1996 je centrem kongregace ([www.boromejky.cz](http://www.boromejky.cz), 8. 4. 2013). Dnes působí sestry boromejky v přímé péči o nemocné i v těchto zařízeních:

- Domov sv. K. Boromejského Praha – Řepy
- Charitní domov Albrechtice
- Charitní domov Znojmo – Hradiště, zde byla v září 2007 komunita sester zrušena a ty byly přestěhovány do ostatních komunit, především do CHD v Albrechticích.
- Řeholní dům Povýšení sv. Kříže, tzv. Křížovka – dnes ubytovna pro zaměstnankyně Nemocnice Milosrdných sester sv. K. Boromejského
- Komunita sester v Ostravě – Pustkovci, činnost je zaměřena na péči o staré a nemocné, dále na mladé lidi a rodiny a práci při Charitě Ostrava
- Neumanneum – Prachatice – práce v domově seniorů a v hospici
- Komunita Místek (Frýdek – Místek) – léčebna dlouhodobě nemocných – Boromeum nyní Gaudium

Mimo území České republiky působí tyto sestry od roku 1929 dodnes v Římě v papežské koleji Nepomucenum pro seminaristy a studující kněze, s výjimkou doby totality ([www.boromejky.cz](http://www.boromejky.cz), 8. 4. 2013).

Oděv sester se skládá z jednoduchých černých šatů, černého závoje s bílým lemem, od prvních slibů nosí medailon s obrazem Svaté Rodiny na jedné straně a obrazem sv. Karla Boromejského na straně druhé. Od věčných slibů nosí snubní prsten (Hrudníková M., 1997).

Život těchto sester byl také spjat s působením na Moravci, a to v Louisině domě od jeho založení až do roku 1953, kdy musely z tohoto ústavu odejít (bude dále popsáno v kapitole 2.3).

### 1.3.3 Mnišky Kazatelského řádu klauzurové dominikánky

Řád dominikánek byl založen roku 1206 sv. Dominikem v Prouille v jižní Francii, dále pak v Římě a v Madridu, po smrti sv. Dominika vznikl klášter v Bologni, potom se jejich kláštery rozšiřovaly po celé Evropě. V Čechách začaly působit po vzniku klášterů bratří dominikánů. Patronkou České kongregace sester dominikánek je sv. Zdislava. Nejstarší byl klášter sv. Anny v Praze (ten v 18. století zrušil císař Josef II.). Dále potom vznikaly konventy v Brně, v Hradci Králové, ve Žluticích, Kralupech u Chomutova, Duchcově a v Plzni. Většina jich však zanikla za husitských válek (Jirásko L., 1991). Zásahem Josefa II. přišla dominikánská provincie na 150 let o kontemplativní větev řádu. Jejím obnovitelem byl až v roce 1948 Metoděj Habán ([www.dominikani-znojmo.cz/dominikani-mnisky/](http://www.dominikani-znojmo.cz/dominikani-mnisky/), 19. 10. 2012).

Začátky obnovy byly velice obtížné. Došlo k ní 30. dubna 1948 v nevyhovující budově v Ústí nad Labem. Při obřadu složily tři sestry dominikánky slavné sliby a byly jmenovány představenými – převorkou, podpřevorkou a novicmistrovou. Další čtyři sestry měly obláčku, zanedlouho už bylo sester čtrnáct. Jejich život byl spjat s působením otce Metoděje (obnovitel tohoto řádu), jenž dělal sestrám přednášky a sloužil mše svaté. V září 1948 byl otec Metoděj zatčen, za půjčení cyklostylu studentům, na 2 roky. Vrátil se však dříve a v únoru 1950 se se sestrami odstěhoval do Litoměřic, tím byl zachráněn před internací a i po akci „K“ mohl dále působit. Jako u jiných řádů však nesměly tyto sestry v Litoměřicích dále zůstat, setrvaly zde asi dva a půl roku ([www.dominikani-znojmo.cz/dominikani-mnisky/](http://www.dominikani-znojmo.cz/dominikani-mnisky/), 19. 10. 2012).

### Činnost v letech 1950 – 1989

Už v září 1950 byly sestry nuceny klášter opustit a odejít do Bohosudova. Na rozdíl od jiných řádů mohly zůstat v řeholním oděvu i v továrně a byl jim umožněn společný řeholní život. Našlo se i vhodné ubytování pro toto malé řeholní společenství. Otec Metoděj stále sestry navštěvoval, později mu to však bylo zakázáno a on byl opět zatčen ([www.dominikani-znojmo.cz/dominikani-mnisky/](http://www.dominikani-znojmo.cz/dominikani-mnisky/), 19. 10. 2012). Klidný život však sestry neměly dlouho, po několika měsících došlo k jejich třídění. Nejdříve musela odejít bývalá převorka, které bylo už 60 let. Sestra Dominika Sedláčková odjela a už se se svými sestrami nikdy neviděla, zemřela v roce 1954. Mladé sestry do 30 let byly vyvezeny do Vansdorfu na práce do punčochárny Elite, další do jiných továren a zbytek do Broumova, jak to bylo také u jiných řádů ([www.dominikani-znojmo.cz/dominikani-mnisky/](http://www.dominikani-znojmo.cz/dominikani-mnisky/), 19. 10. 2012).

V letech 1951 – 1970, ať už s přísným dohledem, nebo s uvolněním vystřídalaly tyto sestry různá zaměstnání, práce v továrnách, např. v Polici, nebo práce v domácí výrobě jako vyšívачky. Pracovaly v tzv. chrámové službě, kde sestry vyšívaly paramenta (chrámová roucha). Po roce 1968 se konala v Broumově i obláčka dvou nových sester. Stěhování však neustávalo, následoval pobyt v Oseku, kam už měl možnost dojíždět i otec Metoděj. Ale dochází zase ke změně, z důvodu zrušení Broumova byly do Oseku poslány jiné sestry a dominikánky odchází v červenci 1974 na Moravec ([www.dominikani-znojmo.cz/dominikani-mnisky/](http://www.dominikani-znojmo.cz/dominikani-mnisky/), 19. 10. 2012). Zde se údaje o datu stěhování rozcházejí. Na této internetové stránce je uveden červenec 1974, v bakalářské práci V. Jindry (2007) je uveden datum 24. června 1974 a v knize Jirásko L., 1991, je uveden měsíc září. Nicméně sestry dominikánky bydlely od tohoto roku na Moravci. Bydlely odděleně od ostatních v budově zvané klauzura (dříve ji obývaly sestry rafaely) a zabývaly se vyšíváním mešních rouch pro kněze. Vedly velice přísný život, jak uvádí P. Josef Valerián. „Jednoho dne jsem jednu sestru potkal, měla sklopenou hlavu a modlila se. Já jsem ji pozdravil a ona mi ani neodpověděla. Potom jsem se dověděl, že ony si při modlitbě nesmí nikoho všimnout“ (rozhovor s P. Josefem Valeriánem na Moravci, 22. 8. 2012).

Od 1. 1. 1975 ztratil státní souhlas provinciál P. Ambrož Svatoš a odchází na Moravec, čímž získávají sestry dominikánky svého kněze a věnují se dále řeholnímu životu. Na Moravci sestry setrvaly 16 let. Právě P. Ambrož byl také důvodem zásahu STB v roce 1981 (což bude popsáno v kapitole 3.5) ([www.dominikani-znojmo.cz/dominikani-mnisky/](http://www.dominikani-znojmo.cz/dominikani-mnisky/), 19. 10. 2012).

Od roku 1990 žijí v dominikánském klášteře ve Znojmě (Jirásko L., 1991). Z Charitního domova na Moravci odešly v roce 1991. Po 40 letech mohly začít vést opět samostatný život, oslavily 50. výročí trvání své řeholní rodiny, jehož se zúčastnily i čtyři sestry, které zažily začátky jejich působení v roce 1948 ([www.dominikani-znojmo.cz/dominikani-mnisky/](http://www.dominikani-znojmo.cz/dominikani-mnisky/), 19. 10. 2012). Vydělávají si malováním pohlednic, překladem knih a vyšíváním již zmíněných parament (Jirásko L., 1991).

Oděv těchto sester je svědectvím jejich chudoby. Je to bílý hábit a bílý škapulíř, pás s růžencem, závoj je černý a černý je i plášť (neboli kapa)(Jirásko L., 1991).

#### 1.3.4 Chudé školské sestry de Notre Dame

Předchůdcem tohoto řádu byl řád Kanovnic sv. Augustina, který založil ve Francii v roce 1597 sv. Petr Fourier a bl. Alexie Le Clerc pro výchovu a vyučování dívek. Byla to zcela převratná myšlenka, protože otevřela veřejné školy pro dívky, kde se poskytovala křesťanská výchova, vzdělání a praktická výuka. Prvního schválení dosáhl sv. Petr Fourier od papeže Inocence v roce 1645 (Hrudníková M., 1997).

Do Čech se tato kongregace dostala přes Bavorsko, a to v roce 1853. Do malé pošumavské vesnice Hyršov ji uvedl český kněz P. Gabriel Schneider. O rok později byla založena další škola pro dívky, a to v Horažďovicích, kde bylo zároveň i sídlo generální správy kongregace až do roku 1950 (Hrudníková M., 1997). Hlavním úkolem bylo vyučovat děti a mládež od jeslí, přes mateřské školy, základní, ale i odborné, jako jsou rodinné, obchodní a ústavy pro vzdělávání učitelek. Dále potom působily na školách pro neslyšící děti, gymnáziích, zaměřovaly se na výuku jazyků a hudby, ale i působení v dětských domovech (Hrudníková M., 1997). V dalších letech byly zakládány další domy i v ostatních diecézích – v pražské, českobudějovické, královéhradecké a litoměřické. První vyučování v Hyršově bylo německé, protože se zde učily dívky z Bavorska. Ty se posléze vrátily do Bavor a po otevření ústavu v Horažďovicích byly do škol přijímány Češky i Němky. Ve všech ostatních ústavech se vyučovalo česky (Fojtíková K., 2001).

V roce 1933 slavila kongregace 80 let od svého založení. Byla v té době rozdělena do čtyř provincií, tři z nich byly na území tehdejšího Československa. Byla to provincie českobudějovická, mariánskolázeňská a pražská. Čtvrtá provincie – omažská – se nacházela ve státě Nebraska v USA. V roce 1939 byla z důvodu vyhlášení Slovenské republiky vytvořena provincie slovenská (Fojtíková K., 2001).



Po zabrání českého pohraničí Německem byla činnost řeholnic narušena, některé řeholnice musely ústavy opustit z finančních důvodů, jiné kláštery byly zabráný a řeholnice se musely vystěhovat. Další učitelské ústavy byly na příkaz říšského protektora zrušeny a do konce října 1942 potkal stejný osud všechny soukromé školy této kongregace. Sestry byly umístěny do veřejných škol, úřadů a továren. Některé sestry byly deportovány do koncentračních táborů. Po skončení války odešla většina sester německé národnosti do Bavorska a následkem bylo zrušení mariánskolázeňské provincie (Fojtíková K., 2001).

Po válce mělo dojít k obnovení původní činnosti, ale už v květnu na Slovensku a v říjnu na českém území došlo k zestátnění všech typů škol v souvislosti s návrhem nového školského zákona. Otázka církevního školství se stala součástí dalších jednání. Do února 1948 církevní školy zestátněny nebyly, ale do života církevních řádů zasáhl zákon, který byl přijat 11. 7. 1947. To byl zákon o pozemkové reformě, který se vztahoval i na církevní půdu. „Tento zákon likvidoval dosavadní hospodářskou základnu činnosti církve“ (Fojtíková K., 2001, str. 9).

Osud kongregace ovlivnilo přijetí nového školského zákona z 21. 4. 1948, podle kterého se má dětem a mládeži dostat jednotné výchovy ve státních školách. Některé školy kongregace byly zrušeny ještě před přijetím tohoto zákona, např. dívčí gymnázium v Českých Budějovicích. Poté ztratila kongregace i své filiálky, a to v Zásnukách. „O převzetí dosavadních zaměstnanců školy podle paragrafu 84, odst. 3 školského zákona bude rozhodnuto zvláštním výnosem“ (Fojtíková K., 2001, str. 11). Zaměstnanci měli být převedeni do státní služby, sestry však odmítly. Po prázdninách se sestry mohly přestěhovat do domu, kde bydlely za protektorátu. Na jaře roku 1949 byly zrušeny další církevní školy jako obecná škola v Zašové, odborná škola v Hradci Králové, dále to byly školy v Praze, v Českých Budějovicích, v Kladně, v Plzni a v Horažďovicích. V novém školním roce 1949/1950 již řeholnice neučily (Fojtíková K., 2001).

Ještě v září roku 1948 (v době uzavírání škol) zaslala generální představená kongregace Zbislava Krumpová prostřednictvím biskupského ordinátu v Českých Budějovicích Svatému otci žádost o rozšíření účelu kongregace na ošetřování nemocných. Této žádosti bylo vyhověno a některé sestry byly příštího roku poslány na zdravotnické kurzy do Ústí nad Labem nebo do Prahy, aby získaly osvědčení pro výkon zdravotnické služby a mohly působit v nemocnicích nebo v charitních ústavech pro staré lidi (Fojtíková K., 2001).

Činnost v letech 1950 – 1989

V dubnu 1950 došlo k akci „K“ – centralizaci řeholníků, která se měla dotknout pouze mužských klášterů, ale měla i vliv na řádové sestry. Sestry kongregace Chudých školských sester de Notre Dame působily v šesti mužských řeholních domech. Odtud byly odvezeny do Děčína, do jejich domu na Vídeňské ulici v Brně, do mateřince v Horažďovicích, do kláštera u sv. Josefa v Českých Budějovicích a do kongregačního kláštera v Zašové. Z Bruntálu, kde působily řeholnice ze Slovenska, byly nejdříve přesunuty do Zašové, poté se vrátily na Slovensko (Fojtíková K., 2001). Po akci „K“ mělo dojít také k pozvolnému soustředění řeholnic a vyklizení ženských klášterů. Z toho důvodu bylo v červenci 1950 dohodnuto mezi SÚC a Ministerstvem národní obrany přemístění 384 řeholnic ze 17 klášterů. O vyklizené objekty kongregace mělo zájem Ministerstvo národní obrany kvůli tomu, že se objekty nacházely ve strategické oblasti jižních Čech a měly být využity pro vojenské účely (Fojtíková K., 2001).

Stěhování řeholnic proběhlo ve čtyřech etapách. Vše začalo 20. července 1950, generální představená byla pozvaná do Prahy na SÚC a druhý den proběhlo jednání za účasti náměstka předsedy Charity. Kongregace měla v I. etapě stěhování uvolnit deset domů, devět z nich bylo majetkem kongregace. Sestry si mohly vzít s sebou všechno, co vlastnily. Celkem se mělo vystěhovat 289 sester a 91 starých lidí, o které řádové sestry pečovaly. Sestry měly být vystěhovány do Bílé Vody a do Zlatých Hor a staří lidé do kongregačního tábora v Kladně, kde se o ně měly dále starat sestry z Kladna (Fojtíková K. 2001).

Se stěhováním byla spojena celá řada problémů. Některé sestry byly staré a nemocné, proto pro ně žádala generální představená na biskupské konzistoři o exklaustraci. Biskup Josef Hlouch jí vyhověl. Sestrám, které neměly věčné sliby, a novickám byl nabídnut odchod domů. Stěhování začalo 1. srpna s pomocí stěhovacích aut a vojáků. Sanitky převážely staré a nemocné sestry. Celou noc z 2. na 3. srpna převáželo 91 sanitek, v každé z nich byla jedna nemocná sestra a jedna zdravotní sestra z Červeného kříže nebo spolusestra. Poslední sestry odjely do Javorníku 7. srpna 1950 autobusem (Fojtíková K., 2001).

II. etapa začala 29. srpna, sestry měly opustit další své domy a odejít do centralizačních klášterů v Javorníku u Jeseníku a Zlatých Horách, kde už v té době byly velice stísněné podmínky (Fojtíková K., 2001). Při III. etapě, která začala 11. září 1950, se do kláštera v Broumově stěhovaly další sestry.

IV. etapa stěhování byla oznámena SÚC 21. září 1950 a poté začalo poslední stěhování. Generální představené bylo sděleno, „že stát přejímá všechny dětské domovy, dětské útulky a internáty všeho druhu do své správy a řeholnice v nich zaměstnané uvolňuje a budou propuštěny“ (Fojtíková K., 2001, str. 33). V této etapě se mělo stěhovat 35 filiálek a sestry se měly vystěhovat do Broumova a do Bílé Vody. Stěhování proběhlo během 27. a 28. září, kdy bylo přestěhováno 258 sester. Z bývalého benediktinského kláštera v Broumově se stala největší filiálka kongregace Chudých školských sester de Notre Dame (Fojtíková K., 2001). Výsledkem centralizace bylo vystěhování sester kongregace z klášterních budov a jejich posláním školských sester bylo přerušeno, některé sestry se staly ošetřovatelkami, jiné nastoupily do textilních továren, jako například:

- poličská továrna Meta – čistírna kanafasu a motárna
- Oděvní závody Jiřího Wolкера v Prostějově – šití oděvů
- továrna Veba v Nové Vsi
- n. p. Lidově umělecká výroba v Opavě
- Elite Varnsdorf
- Texlen Horní Staré Město – zpracování lnu

V místech, kde nebyly továrny, pracovaly sestry na poli, vyšívaly gobelíny, šily, pletly a dávaly privátní hodiny (Vlček V., 2005).

Nedošlo k vystěhování klášterů, které byly využity jako ústavy pro hluchoněmé, a to v Českých Budějovicích, Hradci Králové a v Praze, z důvodu nedostatku kvalifikovaných civilních zaměstnanců. Dále zůstaly „ústavy, které pečují o přestárlé a debilní občany“ (Fojtíková K., 2001, str. 40). V letech 1951 – 1991 působily tyto školské sestry také v Charitním domově na Moravci. Tato činnost bude popsána v kapitole 3. 5.

#### Činnost v letech 1989 až po současnost

Činnost sídla provincie v Českých Budějovicích byla obnovena v roce 1991, v roce 1993 začíná činnost pražské provincie. Sestry otevřely internáty pro vysokoškolské studenty v Praze a v Brně. Na základních školách se sestry začaly věnovat katechezi, vyučovat hudbu a cizí jazyky. V Praze provozují Domov sv. Rodiny, což je domov pro oligofrenní děti. Jejich další činnost je stále zaměřena na aktivity dětí a mládeže, jako jsou letní tábory, exercicie pro mládež, uskutečňují setkávání mládeže v rámci diecézí (Hrudníková M., 1997).

V Českých Budějovicích mají sestry ve své správě dům sv. Josefa, který v době totality zabrala vojenská správa pro svoji potřebu. Sestry zde provozují tři třídy mateřské školy. Dále ze svých platů a důchodů přispívají na jídlo bezdomovcům. Staré a nemocné sestry odcházejí na odpočinek do domova důchodců v Kardašově Řečici (z osobního rozhovoru se sestrou Viktorií, dne 7. 8. 2012). V Hradci Králové sídlí generální představená a její rada, sestry učí na MŠ a ZŠ Jana Pavla II. náboženství, hodiny klavíru, konají exercicie pro děvčata, vyrábí roucha pro kněze. V Klatovech provozují domov důchodců Domov pokojného stáří Naší paní ([www.notredame.cz](http://www.notredame.cz), 9. 4. 2013).

Školské sestry de Notre Dame, které v letech 1951 – 1991 působily v Charitním domově na Moravci, požádaly ORK ve Žďáře nad Sázavou o morální (nikoliv finanční) rehabilitaci. V témže roce byly rehabilitační komisí ONV ve Žďáře nad Sázavou tyto sestry rehabilitovány (deník Vysočina ze dne 14. a 21. ledna 2010).

Oděv školských sester de Notre Dame se skládá z černých šatů se špičatým výstřihem, s bílou vsadkou a stojatým límečkem, přepásaných páskem. Na hlavě nosí černý závoj s bílým lemlem kolem obličeje, závoj je připevněn k vyztužené čelence (Hrudníková M., 1997).

## 2 HISTORIE CHARITNÍHO DOMOVA NA MORAVCI

### 2.1 Obec Moravec

Obec Moravec leží asi 14 kilometrů severovýchodně od Velkého Meziříčí. V současné době zde žije asi 560 obyvatel. První písemná zmínka o obci je z roku 1374. Tehdy byl majitelem moraveckého panství Vít z Kralic. Nejdříve zde stála tvrz, která byla v první polovině 17. století přebudována na pozdně renesanční zámek. Vedle zámku stávala kaple, která byla v roce 1794 přebudována na kostel. 17. 4. 1825 zámek i kostel vyhořely, poté byl původně dvoupatrový zámek částečně přestaven, ovšem už jen jako jednopatrový, tak ho známe dodnes (Trojan J., Trojanová I., 2008).

V průběhu dějin patřilo panství různým majitelům. Poslední majitelkou byla Karla Nádherná, rozená Gudenusová. Když v roce 1945 propadlo panství ve prospěch státu, sloužil zámek k sociálním účelům jako dětská ozdravovna (Rampula J., 1947). Od roku 1996 je pod správou Moravského zemského muzea Brno. K zámku patří i park, který má rozlohu asi 4 ha a velice rozmanitou skladbu dřevin. Zmiňovaný farní kostel Nalezení svatého Kříže byl po požáru obnoven a v roce 1890 byla původní dřevěná věž přestavěna na zděnou.

V 19. století žila na Moravci Karola, princezna z rodu Vasů, která zde nechala v roce 1881 postavit starobinec a pojmenovala jej Louisin dům. V roce 1907 založil naproti tomuto starobinci P. Kašpar Dunda sanatorium. O těchto dvou zařízeních se budu zmiňovat ve své práci (Trojan J., Trojanová I., 2008).

### 2.2 Sanatorium svatého Rafaela na Moravci

Sanatorium sv. Rafaela na Moravci založil pater Kašpar Dunda, konsiliární rada a farář na Moravci. Kašpar Dunda se narodil 31. 12. 1844 v Želešicích u Znojma v rodině stolaře, kde vyrůstal spolu se šesti sourozenci. Kašpar studoval německé gymnázium ve Znojmě a poslední třídy na českém gymnáziu v Brně, maturoval v roce 1866. Bohosloví studoval v Brně a v roce 1870 byl vysvěcen v Kroměříži. Po vysvěcení působil v Bystrci u Brna a v Dyjákovicích u Znojma a poté dostal faru na Moravci, kam přišel 2. dubna 1880. Stávající fara byla velmi nevhodná a vlhká, a proto se podílel za přispění královny

saské Karoly, majitele panství Gabriela z Gudenů a členů a členek III. řádu sv. Františka v roce 1889 na výstavbě nové fary (Rampula J., 1947).

V důsledku bydlení na staré vlhké faře P. Dunda onemocněl revmatismem, a proto vyhledal pomoc u P. Kneippa ve Wörishofenu, který byl známý svým způsobem vodoléčby. Tam se P. Dunda uzdravil, a to byl počáteční nápad, jak pomáhat nemocným i u nás. Ještě několikrát se vrátil do Wörishofenu, kde se léčil, ale i pozoroval a zjišťoval způsob léčení. Po návratu domů začal tímto způsobem léčit pacienty, kteří za ním přicházeli na faru. Zanedlouho fara nestačila a P. Dunda přišel na myšlenku postavit na Moravci sanatorium (Rampula J., 1947).

Příhodné pro toto sanatorium bylo i to, že obec Moravec leží na Vysočině – v podhůří Českomoravské vrchoviny, kde je klid, čistý lesní vzduch a krásná příroda. Na výstavbu sanatoria mu však chyběly peníze. Jedinými, kdo jeho nápad podporovali, byli tehdejší majitel panství moraveckého Gabriel z Gudenů, moravecký nadučitel Josef Tenora, dp. Jan Hejtmánek, děkan v Bystrém a dp. prof. František Žundálek. Pomohli také členové a členky III. řádu sv. Františka. První, kdo pomohl, byla Kateřina Dundová, sestra dp. Kašpara Dundy, která byla také členkou III. řádu sv. Františka. Darovala svoje věno a služební plat, který si ušetřila od roku 1876 (Rampula J., 1947).

Když měl P. Dunda shromážděny první finanční prostředky, nechal vypracovat plány. Se stavbou se započalo v roce 1905 na pozemku, který přenechal majitel velkostatku Garbiel z Gudenů „za velice výhodných podmínek“ (Rampula J., 1947, str. 18). Stavba trvala do roku 1907.

V té době přišla starost o to, kdo toto sanatorium povede, proto se obrátil na členy a členky III. řádu sv. Františka. Několik členů a členek se přihlásilo a P. Dunda z nich chtěl vytvořit zvláštní českou kongregaci. Sestavil družinu III. řádu sv. Františka na Moravci pod ochranou sv. archanděla Rafaela (rafaelky), pro kterou sestavil zvláštní normy a poslal je ke schválení biskupské konzistoři a místodržitelství v Brně. V březnu přijal tři sestry družiny a jmenoval první jejich představenou, v červenci 1907 měla družina už 12 členek. Bydlely ve zvláštní budově u sanatoria (Rampula J., 1947).

Důležité však bylo najít lidi, kteří znali lázeňskou péči, aby mohl být zahájen samotný provoz. Nabídl se lékař MUDr. Vojtěch Slanička, který byl společně

s Valentinem (ten byl zaměstnán k lázeňské obsluze mužů) a sestrou představenou koncem března 1907 poslán do Wörishofenu, aby se společně učili vodoléčbě.

Sestra Benigna, vlastním jménem Alžběta Pešková, která byla zapojena do práce v sanatoriu v letech 1931 – 1933, vzpomíná na léčbu v sanatoriu takto: „Byl tam takový velký kotel, ve kterém se ohřívala voda do koupelen i do parních lázní. Dále jsme tam měli také dva menší kotle, ve kterých jsme vařily různé odvary z bylin, z ovesné slámy a třeba i z mladých smrkových větvíček. Odvary se potom používaly k namáčení postižených částí těla, nebo k polévání. Právě proto zde byli také vyučeni polévači, pro muže muž, pro ženy tři sestry rafaelky. V lázeňské koupelně byl velký bazén, ve kterém se dalo plavat, a koupel byla také součástí léčby. Vedle velkého bazénu byly dřevěné kabiny zvláště pro muže a zvláště pro ženy, které sloužily k převlékání. V koupelně bylo též masážní lůžko, kde odborně vyškolení pracovníci poskytovali masáže lázeňským hostům. Parní lázně byly také velice oblíbené. Byly to vlastně dřevěné kabiny, ze kterých vyčnívala lázeňským hostům jen hlava. Po určité době působení páry na tělo člověk vyšel ven a byl polit studenou vodou“ (Jindra V., 2006, str. 25).

Sanatorium bylo vysvěceno 25. 8. 1907 jeho zakladatelem P. Kašparem Dundou a předáno do užívání. Úředně bylo moravským místodržitelstvím schváleno 30. 4. 1909. Po dostavění hlavní budovy se stále pokračovalo s budováním, byla vystavěna kolonáda, dům pro sestry družiny a budovy hospodářské. Hlavní práce v sanatoriu vykonávaly sestry rafaelky, dále zde byli zpočátku zaměstnání, kromě již zmíněného MUDr. Slaničky (který zde zůstal lázeňským lékařem do roku 1911), také polévač a hospodář (Rampula J., 1947).

Duší veškerého života v sanatoriu však byl P. Kašpar Dunda. Denně dohlížel na stavební práce, vnitřní zařízení, stále sháněl peníze a vyřizoval účty. Nejvíce se však věnoval duchovnímu životu sester rafaelek, byl jejich zpovědníkem. V neděli odpoledne mívával k sestřím katechetické promluvy – tzv. noviciát pro sestry rafaelky. Činnost sester rafaelek nebyla zaměřena pouze na sanatorium, ale zřizovaly i vlastní filiálky na jiných místech (podrobněji v kapitole 1.3). Výnosem ze dne 27. 7. 1910 došlo od moravského místodržitelství schválení stanov družiny, a to až po třech letech od její žádosti. Za života P. Dundy nebyla družina uznána jako samostatná kongregace. Ke schválení stanov družiny biskupskou konzistoří v Brně došlo 29. 9. 1910, ale pouze jako „zbožného spolku“, návrh na zřízení kongregace do Říma poslán nebyl (Rampula J., 1947, str. 24 – 25).

V roce 1912 už zdravotní stav P. Dundy neumožňoval, aby se mohl o družinu a sanatorium starat, a proto předal tuto činnost dp. Arnoštu Kotínskému z Horní Bobrové jako světskému kurátoru. Zpovědníkem sestřiček a duchovním kurátorem byl jmenován dp. Karel Pernica z Velkého Meziříčí. Lázeňští lékaři pobývali v sanatoriu do roku 1914. Od té doby pak vykonávali lázeňskou službu v sanatoriu okolní obvodní lékaři.

P. Kašpar Dunda zemřel 5. 4. 1914 na zápal plic, poslední péči o něj převzaly sestry rafaelky. Pohřben je na moraveckém hřbitově, kde byl pohřben i jeho otec, který u něho mnoho let žil, a také jeho sestra Kateřina, která konec života strávila v sanatoriu do roku 1927, kde se o ni také staraly sestry rafaelky (Rampula J., 1947).

V roce 1914 byly vybudovány sluneční lázně. „Sestra Benigna dodává, že byly velice oblíbené. Byly na ploché střeše hlavní budovy, zvláště pro muže a zvláště pro ženy. Byla tam lehátka, na kterých leželi lázeňští hosté, slunečníky, sprchy a skříňky, ve kterých byly pro lázeňské hosty ručníky, osušky a prostěradla“ (Jindra V., 2006, str. 26). Přáním P. Dundy bylo, aby toto sanatorium bylo místem, kde nemocní lidé nalézali odpočinek tělesný, ale i duchovní. Lázeňská sezóna probíhala od května do října. Léčila se zde chronická onemocnění zažívacího a dýchacího traktu, onemocnění svalů a kloubů (revmatismus), nemoci látkové výměny (dna, chudokrevnost, neurasthenie, obrny nervů, apod.).

Za účelem odpočinku duchovního byla v sanatoriu zřízena kaple, ve které se sloužila denně mše svatá a konaly se zde exercicie (duchovní cvičení). Od roku 1919 do roku 1949 se zúčastnilo exercicií 6 599 osob, ve 107 turnusech. Pobývali zde kněží i laikové – mladí muži, studenti, vojáci, umělci, muži, dívky, studentky, ženy, učitelky. V roce 1950 se konala cvičení také, ale není udán počet (Stručné dějiny Kongregace sester, sestavily sestry rafaelky, 1999).

S výstavbou se pokračovalo i v dalších letech, v roce 1930 byla vybudována nová studně a novostavba nad kolonádou, a tím bylo sanatorium rozšířeno o dalších patnáct pokojů a sluneční lázně (Rampula J., 1947). V příštím roce byl pořízen vodovod na elektrický proud, který sloužil k zalévání zahrady. V dalších letech byla zřízena větší kaple, palouk před sanatoriem byl upraven na zahradu a v ní zřízeny dva bazény.

V době 2. světové války činnost sanatoria ustala. V září 1942 bylo sanatorium zabráno pro hospodyňskou školu ve Velkém Meziříčí – stará budova i s nábytkem, část



zahrady a ostatní hospodářské zařízení. Z kolonády byla zřízena jídelna a učebna pro chovanky. Pro lázeňské hosty zbyla jen část budovy, stravování bylo svízelné, a proto bylo přijímáno málo hostů. Konaly se jen exercicie pro sestry.

19. 4. 1945 se v sanatoriu ubytovalo německé vojsko, které 5. května uprchlo před ruskou armádou. Poté bylo v sanatoriu ubytováno 60 – 80 ruských vojáků. Ti odjeli 29. června ke Žďáru nad Sázavou, ale stále si přijížděli pro zeleninu. Hospodyňská škola se stěhovala do Velkého Meziříčí 25. června 1945. V tomto roce ještě lázeňská sezóna z důvodu úklidu nebyla zahájena.

Sestry rafaelky přestaly vést některé své filiálky a vrátily se na Moravec. V následujícím roce probíhaly práce, které vedly k obnovení lázeňské sezóny. Sestry zde mají noviciát a věnují se lázeňským hostům. Poskytují vodoléčbu a zaopatření chudým lidem, zejména nemocným bohoslovcům, a také nadále podporují exerciční hnutí. Dále ošetřují nemocné po domech a starají se o farní chrám na Moravci (Rampula J., 1947).

V období po 2. světové válce do roku 1950 získávaly sestry odborné vzdělání jako diplomované sestry, učitelky mateřských škol, katechetky a učitelky ručních prací, vaření a hudby. Přišel rok 1950 a sestry rafaelky byly 26. – 27. 9. na pokyn státních úřadů z Moravce vystěhovány. V dalších měsících musely i ostatní sestry rafaelky opustit svá působiště (podrobněji v kapitole 1.3).

### 2.3 Louisin dům

Při výjezdu z obce Moravec po pravé straně směrem na obec Křižanov stojí jednopatrová budova s nápisem Louisin dům, která má ve štítě sochu Madony. Dnes patří k charitnímu domu, ale dříve to býval chorobinec (někde nazývaný chudobinec). Tento chorobinec nechala postavit princezna Karola. Nejdříve vlastnila panství moravecké Louisa, princezna z rodu Vasů, a to bylo v letech 1842 – 1854 (Rampula J., 1947).

Dcera Louisy, Karola, přišla na Moravec ve třinácti letech a zde se naučila česky. „Byla veselá, ráda se smála, dobromyslná. Zařídila si vedle svých pokojů kuchyň, kde sama vařila pro chudé, kteří denně přicházeli nebo jim jídlo lokaji donášeli“ (Farní kronika, 1970 – 2012, str. 6).

Karola byla evangeličkou a roku 1852 přestoupila na katolickou víru, na Moravci byla také pokřtěna a biřmována. Dne 18. 6. 1853 se Karola provdala za Alberta Saského a odešla z Moravce (Farní kronika, 1970 – 2012, str. 6). V roce 1854 však zdědila po své matce panství moravecké, které vlastnila do roku 1858. Poté je prodala Gabrielovi z Gudenů za 485 tisíc zlatých (Rampula J., 1947).

Jelikož sama děti neměla, věnovala se Karola dobročinnosti. Protože ráda Moravec navštěvovala a lidé z Moravce ji vítali mezi sebe, nechala v letech 1882 – 1889 opravit kostel, v roce 1889 postavit novou faru a v roce 1890 novou kostelní věž. Na počest své matky Louisy nechala postavit chorobinec pro 12 starých chudých lidí z Moravce. Na provoz a ošetřování těchto nemocných pozvala v červenci 1879 Milosrdné sestry sv. Karla Boromejského z polského Těšína. V době, kdy dům ještě nebyl dostavěn, byly sestry s nemocnými ubytovány na zámku Mitrov. 4. 11. 1881 byl chorobinec vysvěcen a předán do užívání.

Sestry boromejky, většinou v počtu pět, konají ošetrovatelskou činnost v chorobinci, ale také se věnují ošetřování nemocných v rodinách na Moravci a v přilehlých obcích (Rampula J., 1947). Lékař zde nebyl, a proto veškeré léčení v případě nemocí zajišťovaly řádové sestry. Staraly se o staré lidi, děti, a také prováděly trhání zubů. (Vlastivědný věstník moravský, Brno, 2006). V chorobinci byla také zřízena učebna, kde se vyučovaly chudé dívky ručním pracím. Jejich činnost byla zaměřena i na vyučování v místní škole (Almanach. Jubileum, 1907 – 2007).

Hlavním zpovědníkem sester boromejek byl moravecký farář P. Kašpar Dunda. Louisin dům vydržovala Gudenova nadace na základě nadační listiny, ze dne 3. 5. 1884, ale výnosy z nadace nestačily ani na zabezpečení základních potřeb chovanců (v roce 1932 činil denní příspěvek na 1 chudého z nadačního fondu 87 haléřů, skutečné náklady činily 10 – 12 Kč). Sestry boromejky vlastnily některé zemědělské pozemky a na nich provozovaly zemědělskou činnost za účelem zabezpečení péče o chudé. Sestry také chovaly vepřový a hovězí dobytek.

Za 2. světové války byla velice tíživá situace, nedostatek potravin, došlo ke zrušení nadace, která byla u Zemské finanční pokladny v Brně, a odebrání velké části finančních prostředků německými okupanty. V roce 1950 bylo v chudobinci 28 chovanců. Aby se do domu vešli, přidávala se lůžka do stávajících místností.

Sestry boromejky nepostihly zásahy státu vůči církvím, nebyly nikam odsunuty a mohly dále působit ve své službě. Došlo však ke zrušení chudobinců a starobinců a z chudobince na Moravci se stal Zaopatřovací ústav Charity – Domov odpočinku Charity u Rožné nad Pernštejnem. 16. března 1953 byl na základě příkazu Státního úřadu pro věci církevní v Praze zaopatřovací ústav zrušen. Chovanci zaopatřovacího ústavu byli přemístěni jinam a sestry boromejky převezeny do svých domovů v Opavě a v Českém Těšíně (Jindra V., 2007).

### 3 ŽIVOT ŘEHOLNÍKŮ A ŘEHOLNIC PO 2. SVĚTOVÉ VÁLCE A V INTERNAČNÍCH TÁBORECH

#### 3.1 Situace ženských řeholních řádů po 2. světové válce

Členky některých ženských řeholních řádů byly postiženy už v době 2. světové války nacistických režimem. V březnu 1939 byly na území Sudet zestátněny církevní školy všech stupňů a další školská zařízení. To postihlo řády, které působily v oblasti vzdělávání. Nepostradatelnými se však staly řeholní sestry v oblasti zdravotnictví. Proto byla řada školských sester zařazena do oblasti zdravotnictví – nemocnic, sanatorií a ústavů. Tehdy také dochází k omezení přijímání dorostu do řad řeholnic (Vlček V., 2005).

Po 2. světové válce se zdálo, že se společnost bude navracet k demokratickým tradicím první republiky, ale pod vlivem válečných událostí, osvobození Rudou armádou a silící moci KSČ dochází ke zhoršování vztahu státu s církvemi. Projevuje se to zatím nejvíce na úrovních místních a okresních národních výborů. Ve válkou poničené zemi chybí např. školská zařízení a jako náhrada se nabízí klášterní budovy (Vlček V., 2005).

Komunistická strana se po únoru 1948 snažila o vymezení vztahů s církvemi. Za úkol tuto otázku dostaly tzv. akční výbory Národní fronty. Zvláště na úrovni okresní docházelo k ukvapeným a neuváženým zásahům vůči církvi, zvláště katolické, nad kterou chtěly mít AV NF kontrolu. Docházelo k zabírání církevních budov a klášterů.

V této době se „zájem“ státu o církve obracel zatím jen na mužské řehole – centrem pozornosti byli biskupové a kněží. Ženské řehole pocítily dopad zájmu v zákonu o jednotné škole (Vlček V., 2005). Nový školský zákon byl vydán 21. 4. 1948, podle něho všechny církevní školy přechází pod státní správu, aby se dětem a mládeži dostalo jednotné výchovy a obecného i odborného vzdělání na školách, které přebírá stát (Fojtíková K., 2001). Tím dochází k likvidaci církevního školství. Do této oblasti nespádaly školy pro postižené děti a mládež. Řádové školské sestry mění svoji školskou činnost na ošetrovatelskou (Vlček V., 2005).

Státní dozor nad církvemi byl posílen vytvořením tzv. církevní šestky. Ta byla jmenována v dubnu 1949. Jejími členy byli, v letech 1949 – 1952, Alexej Čepička, Václav Kopecký, Zdeněk Fierlinger, Vladimír Clementis, Viliam Široký a Jiří Hendrich. Jejich úkolem byl dozor nad přijatými opatřeními, ustanovení církevních tajemníků a přijetí

nových církevních zákonů (Fojtíková K., 2001). Byl to zákon č. 217, kterým se zřizoval Státní úřad pro věci církevní (SÚC) a zákon č. 218 o hospodářském zabezpečení církví. Tyto zákony nezasahovaly přímo ženské řehole, ale církev jako celek (Vlček V., 2005). SÚC fungoval do 16. června 1956, tehdy přešla církev pod Ministerstvo školství a kultury. Přímý dozor státu nad církví a zavádění směrnic přijatých SÚC tedy vykonávali krajsí církevní tajemníci a okresní církevní tajemníci (Jindra V., 2007).

V létě téhož roku proběhla schůzka pracovníků ÚAV NF v oblasti církevní politiky s představiteli řádů (Vlček V., 2005). Představitelé řádů se postavili proti přístupu státu k církvi jako ideologicky motivovanému. Církevní šestka na toto reagovala radikálním řešením, nechala SÚC vypracovat konkrétní plán akce „K“ na provedení soustředění řádových duchovních (Jindra V., 2007).

### 3.2 Akce „K“

Tato akce byla nezákonná a mělo při ní dojít k likvidaci klášterů a mužských katolických řeholních řádů. Proběhla v komunistickém Československu v dubnu 1950 a předcházel jí monstrproces s představiteli řádu. K přípravě došlo už v dubnu 1949, ale ke schválení konkrétní podoby akce došlo až v lednu 1950. Aby akce byla odůvodněna před veřejností, byli nezákonně obviněni někteří čelní představitelé z činů proti republice, které však nespáchali. V únoru a březnu tohoto roku byli pozatýkáni představitelé některých řádů, jako např. provinciál jezuitů František Šilhan, jezuita a šéfredaktor „Katolika“ Adolf Kajpr, františkán Jan Evangelista Urban, premonstrát a opat Novoříšského kláštera Augustin Machalka, premonstrát a opat Želivského kláštera Vít Tajovský a benediktýn a opat Břevnovského kláštera Jan Anastáz Opasek. Rozsudek soudu vycházel pouze z přiznání těchto obžalovaných, jež bylo vynuceno pomocí mučení. Byli odsouzeni za protistátní činnost, tresty se pohybovaly od 9 let těžkého žaláře až po doživotí (www.wikipedie.cz, 22. 10. 2012).

Akce „K“ proběhla ve dvou etapách. První začala v noci z 13. na 14. dubna. Druhá etapa proběhla v noci z 27. na 28. dubna 1950. Výsledkem byla likvidace většiny klášterů a klášterních zařízení. Akce nepostihla salesiánská zařízení vedená Charitou a zdravotní zařízení Milosrdných bratří, ta byla zrušena později. „Celkem bylo v celém Československu během akce „K“ internováno 2376 řeholníků a zlikvidováno 219

řeholních domů, na českém území šlo o 1240 řeholníků a 144 domů“ (www.wikipedie.cz, 22. 10. 2012).

Přepadení klášterů probíhalo většinou hladce. Kolem půlnoci obsadili ozbrojení příslušníci StB, SNB a lidových milicí kláštery a řeholní zařízení. Řeholníky přinutili vstát, vzít si osobní věci a odvezli je do tzv. internačních, koncentračních nebo soustředovacích klášterů. V České republice byly vybrány kláštery ve vylidněném pohraničí a méně obydlených oblastech, čímž nedocházelo k protestům místních obyvatel. Byly to kláštery Broumov, Osek u Duchcova, Bohosudov, Králíky – Hora Matky Boží, Česká Kamenice a Želiv.

### 3.3 Centralizace ženských řeholních řádů

Akce „K“ „úspěšně“ proběhla a SÚC v čele s církevní šestkou byl pověřen také vytvořením návrhu centralizace ženských řeholních řádů. K řeholním sestřím obrátila pozornost také StB, která si vytvářela záminky pro zatýkání (Vlček V., 2005). „Na počátku léta 1950 působilo v Čechách a na Moravě 34 ženských řádů a kongregací se 7728 řeholnicemi v 522 domech, z nichž 257 patřilo jednotlivým institutům“ (stav k 31. 5. 1950 dle SÚA Praha, fond SÚC, inv. č. 108, kart. č. 82, Přehled o ženských kláštorech v Čechách a na Moravě, in Ženské řeholní řády za komunismu, str. 24). Spolu se SÚC, v čele s ministrem Zdeňkem Fierlingrem, bylo vypracováním plánu pověřeno také Ministerstvo národní obrany v čele s Alexejem Čepičkou. To už bylo v průběhu II. etapy stěhování, členové ÚV KSČ byli informováni o průběhu I. etapy (Fojtíková K., 2001). O budovy řeholních řádů mělo zájem nejen ministerstvo školství, orgány státní správy a samosprávy, jak již bylo dříve uvedeno, ale také armáda a ministerstvo vnitra. Řeholnice po provedení celého plánu centralizace mohly zůstat pouze v nemocnicích, starobincích a ústavech pro mentálně postižené, protože zde byl nedostatek civilního personálu (Vlček V., 2005).

První fázi centralizace prováděla ČKCH ve spolupráci s armádou, protože se týkala objektů, které byly vytipovány pro účely armády. Probíhala v červenci a v srpnu 1950, jednalo se o 16 objektů. Řeholnice byly stěhovány do soustředovacích středisek, o jejichž přípravu se staraly zmocněnkyně vybrané z prověřených dělnických kádrů. Zmocněnkyně SÚC předkládala představené kláštera příkaz k vystěhování a dekret zmocněnkyně. Jejich

úkol měl být ukončen centralizací, ale zmocněnkyně zůstávaly v kláštorech. Měly tam zajišťovat politickou výchovu (Vlček V., 2005). Samotné stěhování mělo být provedeno Náboženským fondem ve spolupráci s ČSČK, ten měl zabezpečit převoz nemocných sester, ostatní sestry měly být převezeny autobusy, což zajišťovalo ČSAD (Fojtíková K., 2001).

Do dalších etap byly kromě armády zapojeny i příslušné KNV, ONV nebo MNV. „Ve II. a III. etapě měly být vyklizeny mateřince, rozjímavé řády. II. etapa měla být ukončena 10. září, III. 15. září 1950. Ve IV. etapě měly být vyklizeny kláštery, ve kterých byly umístěny charitní dětské útulky, mateřské školy, internáty, ošetrovatelské školy a stanice. Měla být ukončena počátkem října t. r.“ (Fojtíková K., 2001, str. 19). Tato nucená centralizace měla za úkol snížit počet řeholnic. Toho se mohlo dosáhnout i dobrovolným opuštěním klášterů a odchodem do civilu, což bylo sestrám nabídnuto. Této možnosti některé řeholnice a instituty využily (Vlček V., 2005).

Plán vyklizení ženských klášterů byl rámcově splněn, třebaže původně bylo plánováno přestěhovat kolem 3000 sester, ve skutečnosti bylo vystěhováno kolem 2500. Údaje o počtech řeholnic a klášterů se pramen od pramene liší (SÚA Praha, fond SÚC, inv. č. 108, kat. č. 82; srov. KAPLAN K. Stát a církve v Československu 1948 – 1953, Brno 1993, in Vlček V. 2005). Z dlouhodobého hlediska neměla soustředovací střediska smysl, byly zde velké náklady na život soustředěných sester, a proto byly řeholnice posílány pracovat do státních statků, JZD a továren (Vlček V., 2005). V místech, kde byly jejich kláštery, pracovaly sestry např. v textilních továrnách. Příkladem byly sestry rafaelky, které pracovaly v továrně na brokát v Rýmařově a Rýžovišti (Strojopis sester, 1999).

### 3.4 Život v internačních táborech

Po zrušení mužských klášterů a jejich vystěhování byli řeholníci odvázeni do soustředovacích klášterů, kde je třídili podle různých ukazatelů. Kláštery byly centralizační a internační. V centralizačních táborech byli kněží hlídáni příslušníky SNB a museli tvrdě pracovat. Součástí jejich života se stala politická školení. Byly to tábory jako např. Bohosudov a Králíky. Do internačních táborů byli umístováni „zvláště nebezpeční řeholníci“, např. představení řeholních domů a ti, co byli označeni za „zvláště reakční“. Tady byl ještě přísnější režim než v předchozích, jednalo se např. o tábor

v Želivě (Jindra V., 2007). Dále byli řeholníci přiřazováni k pomocným technickým praporům. Sem byli zařazováni muži ve věku 18 – 35 let, kteří dosud neabsolvovali vojenskou službu, a ti, kteří „nebyli z pohledu komunistického režimu hodni držet v ruce zbraň“ (z osobního rozhovoru se sestrou Viktorií, 7. 8. 2012). Vykonávali práci v dolech, hutích, kamenolomech. Průměrná doba, kterou zde řeholníci absolvovali, byla asi 3 roky (z osobního rozhovoru s P. Marečkem, 21. 1. 2013).

### 3.5 Období od roku 1950 na Moravci

Stěhování se dotklo i sester rafaelek. Z Moravce odešly 26. – 27. září 1950 a byly vystěhovány i ze svých ostatních působišť (jak již bylo popsáno v kapitole 1.3). Dříve než byly sestry ze sanatoria na Moravci odsunuty, byly sledovány státními úřady. Zprávu o sanatoriu sestavil okresní církevní tajemník. Byl sledován počet sester, jejich činnost, postoje k politickým otázkám. Dále se sledování zaměřilo na vybavení sanatoria (Moravský zemský archiv Brno, fond B 124/III., kart. 2615 in Jindra V., 2007). Stěhování vedla, jako na jiných místech, zmocněnkyně SÚC. Tyto zmocněnkyně zodpovídaly za vyhotovení soupisu movitého i nemovitého majetku, dohlížely na majetek, který si sestry s jejich dovolením odvážely. Zodpovídaly za hladký průběh celé akce. Na Moravci to byla Milada Šindelářová, která přijela s církevním tajemníkem, místopředsedou ONV a bezpečnostním referentem dne 26. 9. 1950, asi ve 14,00 hod. (Jindra V., 2007).

Tito zástupci se nejdříve sešli s představenou sester rafaelek, to byla v té době Hedvika Badinová. Té sdělili důvod své návštěvy a oznámili jí, co bude následovat. Představená svolala ostatní sestry a oznámila jim nařízení SÚC o stěhování do soustředovacího kláštera v Rýžovišti. Každá sestra si s sebou mohla vzít pouze osobní věci, postel, židli a jednu skříň pro dvě sestry dohromady. „Představená sestra směla vzít s sebou finanční hotovost a vkladní knížku a část živého a mrtvého inventáře“ (Jindra V., 2007, str. 30). Jednotnému zemědělskému družstvu na Moravci byla předána zemědělská půda a budovy s živým i mrtvým inventářem. Některé zařízení sestry darovaly moraveckému kostelu a část kapli v Pikárci (sousední vesnice).

Po celou noc bylo sanatorium pod dozorem. Druhý den odvezl autobus a sanitky Červeného kříže sestry z Moravce do soustředovacího tábora v Rýžovišti, okres Bruntál.



(Neuvádím počet sester, protože se v dostupných materiálech liší.) V té době byly sestry ještě i na jiných působištích nebo na návštěvě u příbuzných a do Rýžoviště odjížděly odtud. Podle Vysvětlení sester rafaelek zůstaly dvě sestry, dva terciáři a některé terciářky, aby dohlédli na budovy a hospodářství do doby, než někdo zařízení převezme (viz příloha P2). Celá akce byla prováděna podle předem daného plánu. Finanční zajištění měl na starosti náboženský fond a vyúčtování spojené se stěhováním zajišťoval církevní tajemník, OCT a KCT (Jindra V., 2007).

### 3.5.1 Založení Charitního domova na Moravci

„Vystěhování klášterů se dotklo i naší kongregace,“ vzpomíná sestra Viktorie (občanským jménem Marie Havlová). „Školské sestry de Notre Dame to postihlo srpen, září 1950, takže jsme byly nuceně odvezeny do sběrného místa do Javorníka u Jeseníku, za týden do Zlatých Hor. Tam jsme byly jen krátce“ (osobní rozhovor se sestrou Viktorií, 7. 8. 2012). Řeholníci byli zařazeni do různých táborů podle různých kritérií – nemocí, stáří. Lidé nad 60 let a nemocní byli soustředěni do Opočna, tam byl bývalý františkánský klášter (osobní rozhovor se sestrou Viktorií, 7. 8. 2012).

Tento klášter v Opočně u Náchoda vznikl 21. listopadu 1950, pod vedením ČKCH. K jejich ošetřování byly povolány Chudé školské sestry de Notre Dame z Horažďovic (brožurka k 25. výročí založení domova, 1976). Ale kněží stále přibývalo, a proto se hledalo jiné místo. Státní úřady vytipovaly nejdříve prázdný klášter na Velehradě. „Tam jsme se stěhovaly 15. března 1951“. Jenže podle sestry Viktorie „Velehrad patřil do Ostravského kraje a tam řeholníky nechťeli, proto se hledalo jiné místo“ (osobní rozhovor se sestrou Viktorií, 7. 8. 2012). V bakalářské práci ing. Jindry je uvedeno, že se klášter na Velehradě zdál příslušným úředníkům velký, nicméně ke stěhování mělo dojít.

Představená sester de Notre Dame, sestra Honorie (vlastním jménem Magdalena Bezpalcová), byla velice energická žena a řekla, že se jen tak někam stěhovat nebude, chtěla vědět, kam půjdou. Úřady bylo vytipováno bývalé sanatorium na Moravci. Sestra Honorie se jela na místo dalšího působení podívat společně se státními úředníky (osobní rozhovor se sestrou Viktorií 7. 8. 2012).

Dne 28. dubna 1951 byla provedena prohlídka tohoto sanatoria. Zúčastnili se jí kromě zmocněnce SÚC Marečka z Velehradu, plánovatele Diecézní katolické charity

v Brně Liedermanna, krajského tajemníka Charity Bohumila Jordána z Gottwaldova (dnešního Zlína) také dvě řeholní sestry z Velehradu, sestra Honorie a její zástupkyně. Sešli se se dvěma sestrami rafaelkami a sedmi chovanci bývalého Sanatoria sv. Rafaela. Bylo dohodnuto umístění 62 osob. 8. června 1951 bylo za přítomnosti státních úředníků, řeholní sestry bývalého sanatoria a sestry představené řádu sester de Notre Dame předáno bývalé sanatorium Diecézní katolické charitě v Brně jako charitní domov pro přestárlé kněží (Jindra V., 2007).

A tak byl dne 10. května 1951 založen Charitní domov pro duchovní na Moravci. Na Moravec tehdy přijelo 14 sester de Notre Dame a 42 kněží a řeholních bratří (Jindra V., 2007). Sestra Viktorie vzpomíná: „Přesně si na ten den pamatuji, jely jsme dohromady s kněžími, bylo strašné počasí, byl liják, ale od té doby jsem tam žila a pracovala čtyřicet let. Na Moravci byla krásná příroda, byly jsme rády, že budeme mít nový domov.“ V té době zde ještě byly sestry rafaelky, ty zapracovaly školské sestry a později se odstěhovaly do soustředovacího kláštera v Rýžovišti. Sestry de Notre Dame se začaly zařizovat a třídit. „Zatím nám patřila jen hlavní budova a hospodářskou budovu ještě obývaly rafaelky“ (osobní rozhovor se sestrou Viktorií 7. 8. 2012).

Ještě za přítomnosti sester rafaelek se 16. srpna 1951 v domově pro přestárlé kněží sešla komise za přítomnosti zástupce MNV a předsedy JZD na Moravci, zástupce DKCH Brno představené S. Magdaleny Bezpalcové a její zástupkyně, aby projednali hospodářské záležitosti ústavu. Bylo rozhodnuto, že hospodářské zvířectvo převezme JZD, z toho část případně pro potřeby ústavu. Drůbež bude také rozdělena, část zůstane ústavu, část převezmou sestry rafaelky v Rýžovišti a část půjde na dodávku veřejného zásobování. Zásoby krmiva budou taktéž rozděleny JZD, ústavu, sestrám rafaelkám a na dodávku (viz příloha P3).

Sestry de Notre Dame se začaly seznamovat s domovem a zjišťovat stav budov a opravovat je. „Do konce roku byla k dispozici hlavní a hospodářská budova. Ze soustředovacích středisek auta SNB dovážela další kněze, takže jich bylo ke konci roku asi 80. Bylo to neúnosné, v pokojích byli ubytovaní i čtyři kněží, když šli na postel, lezli jeden přes druhého. Spali i za pánskou jídelnou v kumbálku. My jsme se snažily, aby to tu bylo trochu civilizované“ (osobní rozhovor se sestrou Viktorií, 7. 8. 2012).

Od prosince 1951 do konce roku 1952 přišly do charitního domova mladé řeholnice, které se zde měly zotavit, aby se mohly opět vrátit do továren. Tyto sestry

bydlely v hospodářské budově, kterou dříve obývaly sestry rafaely a koncem roku 1952 už byla vyprázdněna. V příštím roce do ní byli umístěni řeholníci z kláštera v Králíkách a z Oseku u Duchcova (Jindra V., 2007). Do konce roku 1953 se počet obyvatel ještě zdvojnásobil, čímž činil asi 160 osob. Proto byla k současným budovám domova přibrána budova Zaopatřovacího ústavu Charity, která byla pro civilní osoby (dříve chorobinec a chudobinec) a působily v ní do té doby sestry boromejky (jejich činnost je popsána v kapitole 2. 3 (brožurka 25 let Charitního domova pro duchovní na Moravci, 1976).

Řeholníci však stále přijížděli a na pokojích už nebyla volná místa. Byly využívány i chodby, např. na Louisině domě byla postel vedle postele a ostatní zařízení bylo na chodbách. (osobní rozhovor se sestrou Viktorií 7. 8. 2012) K současným obyvatelům nastoupilo na Moravec v roce 1974 i několik sester dominikánek. Bylo to v červenci t. r., sestry přišly z Oseku, kam byly zase posílány sestry z jiných řádů ([www.dominikani-znojmo.cz/dominikani-mnisky/](http://www.dominikani-znojmo.cz/dominikani-mnisky/), 19. 10. 2012). Na Moravci bydlely odděleně, v budově zvané klauzura, a zabývaly se vyšíváním bohoslužebných rouch pro kněze, tzv. parament. S nikým neudržovaly kontakt (osobní rozhovor se sestrou Viktorií, 7. 8. 2012). Moravec pro ně byl připraven i po stránce duchovní, neboť zde od ledna t. r. pobýval kněz, tehdejší provinciál P. Ambrož Svatoš, který ztratil státní souhlas. Sestry měly tedy o kněze postaráno. Prožily zde 16 let ([www.dominikanky-znojmo.cz/dominikani-mnisky/](http://www.dominikanky-znojmo.cz/dominikani-mnisky/), 19. 10. 2012).

### 3.5.2 Vedení a režim v domově

Od počátku byla vedoucí domova představená sester de Notre Dame sr. Honorie – vlastním jménem Magdalena Bezpalcová. Domov vedla do roku 1962. Od února 1962 byl nařízením KNV Brno dosazen jako vedoucí civilní pracovník. Ten však byl donucen odstoupit a vedení převzala opět představená sester de Notre Dame, sr. Valeriána Fialová. Ta vedla charitní domov až do odchodu těchto sester z Moravce, a to bylo v roce 1991.

Režim v charitním domově nebyl nijak volný (Jindra V., 2007). „Sledování sice nebylo oficiální, ale návštěvy se musely zapisovat. Ze začátku jsme sice žádné návštěvy nesměly přijímat, ale později docházelo k mírnému uvolnění. Bylo to tak i v jiných domovech důchodců. Měly jsme sestry i jinde, a když jsme je přijely navštívit, tak jsme se také musely zapsat. Vědělo se o každém našem hnutí.“ Kněží mohli jezdit jen do některých

domovů pro sestry, kde vykonávali duchovní správu. Bylo to v době, kdy už pominul hlavní proud soustředování (osobní rozhovor se sestrou Viktorií, 7. 8. 2012). Obyvatelům i sestrám stále znepríjemňovali život příslušníci StB. Chodily sem kontroly z úřadů z Nového Města na Moravě, ze Žďáru nad Sázavou. To zjistila sestra Viktorie, když pracovala v kanceláři (nedělala z důvodu nemoci ošetrovatelskou činnost), také s nimi prý přišla do styku. „Kdykoliv jsme někam přišly, už o nás věděli státní úředníci.“

Měl to tady být pro nás „domov“, ale my jsme si ho musely vytvořit samy. Doma jsme si dělaly, co jsme chtěly, i když stále pod dohledem. Měly jsme kapli pro pány a pro sestry. Každý den byla sloužena mše svatá, na které se účastnili kněží, řeholníci i sestry (osobní rozhovor se sestrou Viktorií, 7. 8. 2012). Potom v 60. letech byly ale stále častější kontroly a procesy. Příslušníci StB jezdili pro kněze určitých řádů. Jednou byli zaměřeni na dominikány, jindy na jezuity. Přijeli, odvezli je k výslechu, zavřeli, po nějaké době je opět pustili. Neměli k tomu žádný důvod, ale vždy si nějaký vymysleli (osobní rozhovor se sestrou Viktorií 7. 8. 2012).

Sestry de Notre Dame měly odvahu a kněžích se zastávaly. Podle svědectví P. Josefa Valeriána jednoho dne příslušníci StB přijeli pro provinciála jezuitů P. Škarka. Ten měl jednu nohu chromou, pečovala o něj jedna sestra de Notre Dame. Tvrdila příslušníkům, že kněz je nemocný, že nikam jet nemůže. Při oblékání úmyslně zavadila P. Škarkovi o zdravou nohu a on neudržel rovnováhu a svalil se na postel. Příslušníci StB usoudili, že je opravdu nemocný, a nechali ho být (osobní rozhovor s P. Valeriánem, 22. 8. 2012).

V Charitním domově na Moravci pobývaly osobnosti z oboru teologie, jako např. P. ThDr. Vincenc Reginald Dacík, profesor na dominikánském teologickém učilišti, P. PhDr. František Šilhan, profesor dogmatiky a P. ThDr. Josef Silvestr Braitto. Dále to byli osobnosti z oboru historie – P. Blažej Ráček, P. Ambrož Svatoš a další. Někteří později z domova odešli a 230 jich je pohřbeno na moraveckém hřbitově (brožurka 25 let Charitního domova pro duchovní na Moravci, 1976). Kněží se stále udržovali na odborné výši. Svědčí o tom i to, že od r. 1954 se v charitním domově pořádaly přednáškové večery, kde se posluchači mohli dozvědět mnoho nových věcí (Charitní domov pro duchovní, Moravec, Kronika sester de Notre Dame, 1951 – 1983, rukopis in BP Jindra V., 2007).

### 3.5.3 Hospodářská činnost sester

„Abychom se uživily“, říká sestra Viktorie, „protože stravovací jednotka byla velmi nízká, asi 5kč na osobu/den na celé stravování, pracovaly jsme na zahradě. Také jsme chovaly domácí zvířata, jako např. králíky, prasata, drůbež. Abychom měly dostatek krmení pro zvířata, chodily jsme my i kněží na pole do JZD Pikárec, to nám dávalo naturálie“ (osobní rozhovor se sestrou Viktorií, 7. 8. 2012). Od roku 1956, kdy bylo JZD založeno, pomáhali obyvatelé charitního domova při jarních pracích, žních i na podzim při vybírání brambor. (25. výročí založení CHD) „Také jsme neměly dostatek topení, tak jsme chodily do lesa na šišky, chraští a dřevo, abychom si mohly přitápět“ (osobní rozhovor se sestrou Viktorií, 7. 8. 2012).

Kromě starostí s hospodářstvím čekaly sestry také práce spojené s opravami budov. Objekt sestával z hlavní budovy s přístavbou na východní straně, která byla dříve jen pro letní pobyt. Nedalo se v ní topit, chyběly komíny a kamna, nevyhovující bylo i hygienické zařízení. Terasy (dříve sluneční lázně) byly provlhlé, v zimě nikdo neodhazoval sníh. Dále zde byla hospodářská budova, v jejím přízemí byly chlévy pro dobytek, v poschodí několik pokojíků. K tomuto domu přiléhala z jedné strany stodola a dřevník, na druhé straně kurníky pro drůbež, v poschodí sýpka. Při opravách pomáhaly sestry se svými svěřenci (kněžími a řeholníky). S nejnnutnějšími opravami se začalo hned po příchodu v roce 1951 (z opisu sester de Notre Dame z novin Vysočina z dubna 1995).

„Protože se v přístavbě hlavní budovy nedalo topit, musela se vybudovat malá kotelna na místě, kde byly dříve kabinky a vany pro lázeňské hosty, a zavádělo se zde ústřední topení. V roce 1955 došlo na opravu dlažby v kuchyni, také na ploché střeše terasy, protože zde betonová podlaha propouštěla vodu do pokojů“ (z osobního rozhovoru se sestrou Viktorií, 7. 8. 2012).

V roce 1958 dochází k výměně trámů a opravě střech na hlavní budově a Louisině domě, v témže roce dochází také na novou fasádu hlavní budovy a přístavby, dávají se nové hromosvody. Tyto práce prováděl OSP Bystřice nad Pernštejnem. Nádenické práce prováděly opět sestry a řeholníci. O rok později probíhala výměna všech oken, dále se zřizoval vodovod pro zahradu a užitkovou vodu s přítokem ze sousedního rybníka. V dalších letech došlo na ústřední topení, do té doby musely sestry nosit uhlí i do poschodí a na chodbách se netopilo (osobní rozhovor se sestrou Viktorií, 7. 8. 2012).

V letech 1978 – 1981 se stavěl na místě stodoly a dřevníku nový pavilon s 15 pokoji, výtahem, koupelnami a WC na každém podlaží. Tuto stavbu prováděli dělníci ze Slezska, a proto pro ně byl vybudován menší domek, který měl později sloužit jako ubytování pro hosty obyvatel domova. Vedle byla vystavěna hospodářská budova pro zvířata a na zahradě vybudován rybník (z opisu sester de Notre Dame z novin Vysočina z dubna 1995). V těchto letech se také začalo se stavbou nové kotelny u Louisina domu (do té doby měla každá budova svou kotelnu) s centrálním vytápěním všech objektů (kronika obce Moravec, 1951 – 2012).

V dalších letech byla vybudována nová kanalizace, jímka u hlavní budovy, provedeno odvlhčení zdí hlavní budovy. Uvnitř hlavní budovy se budovaly koupelny a WC na každém poschodí. Do té doby byla koupelna v přízemí a sestry musely nechodící chovance snášet na židlích po schodech, neboť zde nebyl ani výtah (osobní rozhovor se sestrou Viktorií, 7. 8. 2012). V roce 1984 bylo opraveno celé elektrické vedení s novou ústřední skříní. Znovu se opravují střechy, původní eternitové se mění za plechové a opatřují se nátěrem. Dochází i na okapy a fasády na všech domech. Tuto opravu prováděli dělníci z JZD Pikárec. Truhlářství Jimramov zajistilo výrobu nových oken na hlavní budově, přístavbě i Louisině domě. V 80. letech dále dochází k dalším opravám a úpravám ve všech budovách – rekonstrukce kuchyně, podlah, obložení, rekonstrukce jídelny a umývárny nádobí. V roce 1989 a 1990 byla celkově rekonstruována bývalá „promenáda“ i s výměnou speciálních obloukových oken (Z opisu sester de Notre Dame z novin Vysočina z dubna 1995).

Sestry pracovaly také na zahradě. Už v 60. letech postavily skleník. V pěstování zeleniny byly samozásobitelé. Také skleník prošel v roce 1989 opravou. „Za celých 40 let, co jsme zde působily, jsme stále něco budovaly a opravovaly,“ říká také sestra Viktorie.

#### **3.5.4 Zásah státních úřadů do života domova**

Klidnější období hospodaření a budování trvalo do roku 1981. Do chodu charitního domova opět zasáhla StB. Bylo to 27. října 1981. Toho dne odpoledne asi ve 13,00 hod. členové StB, SNB a lidových milicí přijeli autobusy a nákladními auty, bylo jich asi 150 stejně jako obyvatel domova. Tím začala „akce Duka“ (Lidové noviny, 17. 6. 2000).

„Po zuby ozbrojení příslušníci StB a SNB za pomoci lidových milicí obsadili všechny tři budovy až po střechy“, vzpomíná tehdejší duchovní správce domova otec Ambrož Svatoš. Nejdříve odstříhli všechny telefonní linky a odstranili i televizní antény. „Šel jsem do své cely a za chvíli přišel estébák, že mi udělá prohlídku osobních věcí. Neměl žádné doklady. Prohlídku mi udělal celkem milosrdně, vzal jen pár knih. Potom tam ale vrazilo dalších pět estébáků s velitelem a pak to teprve začalo,“ dodává Svatoš. Tomuto řeholníkovi jako i jiným naházeli všechny knihy do košů a odnesli do připravených nákladních aut. Prohledali také osobní věci, sebrali osobní poznámky a deníky. Žili zde vzdělaní řádoví představení již spoustu let a v jeden den přišli i o své sbírky zahraničních odborných knih (Lidové noviny, 17. 6. 2000). Dále Ambrož Svatoš uvádí: „Podle zápisu mi sebrali 800 položek. Náčelník otevřel skříň, kde jsem měl uloženy všechny zdislavské studie, historické dokumenty a také kopie Prosebných listů biskupů a věřících Svatému otci o svatořečení blahoslavené Zdislavy v počtu 36“ (noviny Rovnost z 27. 10. 2000).

Podle P. Svatoše chtěl náčelník všechny tyto materiály také odnést. P. Svatoš se prý v té době modlil ke sváté Zdislavě. „V duchu jsem vyslovil se silnou vírou 24. verš 68. žalmu – Dej, ať se jim zatmí v očích, aby neviděli! Jejich bedra ustavičně zbavuj síly!“. Náčelník se prý chtěl sklonit a brát další spisy ze spodní skříně, ale náhle se vztyčil a chytil se rukama páteře, pocítil prý bolest. Obrátil se ke stolu, Prosebné listy, které dříve zabavil, dal na původní místo. „V té chvíli jsem uvěřil v sílu modlitby“. Mladšímu příslušníkovi poručil pokračovat dále v prohlídce (noviny Rovnost z 27. 10. 2000, autor Vladimír Novotný).

Tehdejší vedoucí ústavu Valeriána Fialová uvedla v Lidových novinách ze dne 17. 6. 2000, že soud vystavil povolení k prohlídce pouze na prohlídku pokojů dvou sester. Jednalo se o sestry dominikánky, sestru Terezii a sestru Markétu Rybákovou, která byla příbuzná odsouzeného kněze Dominika Duky, se kterým obě sestry udržovaly kontakt. „Na povolení bylo tužkou připsáno, že se prohlídka rozšiřuje i na celý ústav,“ vzpomíná sestra Valeriána.

Sestra Terezie, vlastním jménem Věra Brychtová, vzpomíná: „Přečetli nám prohlášení o domovní prohlídce a vše prohledali. Sebrali celkem 40 psacích strojů“ (Lidové noviny, 17. 6. 2000). Tyto dvě sestry byly odvezeny do Brna k výslechu. Byly obviněny z šíření a překládání náboženské literatury. „Prý jsme spáchaly hospodářský delikt, když jsme si bez souhlasu státu, opisováním na stroji, nezákonně vydělávaly.

Nakonec jsme byly zproštěny obžaloby, pro nedostatek důkazů.“ Sestra Terezie prý pouze opisovala a překládala papežské encykliky propašované ze Švýcarska nebo Itálie, které dodávala kněžím jako podklady ke kázáním (Lidové noviny, 17. 6. 2000).

Celá akce trvala do čtvrté hodiny ranní 28. října. Po skončení akce hlásilo rádio Svobodná Evropa informace o tomto zásahu. Odpoledne už hlásilo tyto zprávy i Rádio Vatikán. Sestra Elie (vlastním jménem Ludmila Kusová), která byla v té době na Moravci hlavní zdravotní sestra, vyvrací fámy o tom, že by zde měly vysílačku, kterou vysílají řeholníci a sestry nebezpečné informace na Západ. Tyto fámy šířili komunisté po neúspěchu akce. Tento zásah nebyl připraven a ani zasahující příslušníci o něm předem nevěděli. „Zprávu do zahraničí museli ve skutečnosti předat lidé z vesnice nebo z řad SNB“ (výpověď sestry Elie v LN ze dne 17. 6. 2000).

Cyklostyl, o kterém se státní úředníci domnívali, že je u dvou sester dominikánek, a na kterém se prý tiskla zakázaná literatura, byl nakonec objeven v klášteře v Kadani. Počátkem roku 1982 dovezl nákladní vůz zabavenou literaturu zpět do domova. Obyvatelé si ji měli rozebrat nazpět. Ti však řekli, že není jejich, báli se přihlásit k nedovolené literatuře a také nechtěli dát režimu šanci k nápravě této nespravedlnosti (výpověď sestry Elie v LN ze dne 17. 6. 2000).



## 4 ČINNOST CHARITNÍHO DOMOVA NA MORAVCI PO „SAMETOVÉ REVOLUCI“ V ROCE 1989

Revoluce v roce 1989 přinesla změnu do života všech občanů a také do života obyvatel a zaměstnanců charitního domova. Mnozí řeholníci i řeholnice se mohli vrátet do svých domovů a svých bývalých působišť – do svých řeholních domů.

Odešly i sestry dominikánky do svého kláštera ve Znojmě (osobní rozhovor s P. Peroutem, 19. 7. 2012). Sestry de Notre Dame zaslaly dne 24. 6. 1991 dopis sestrám rafaelkám do Bílé Vody. V něm sdělují, že pro stáří a nemoc dávají České katolické charitě výpověď ze zaměstnání ke dni 31. 8. 1991. Také sdělují, že o práci v charitním domě by měly zájem i civilní osoby, ale nejdříve svůj záměr po odchodu sdělují sestrám, které zde měly dříve svůj domov (viz příloha P4).

Následovala jednání o převzetí domova. Sestry rafaelky, v té době v Bílé Vodě, ve svém dopise řediteli ČKCH sdělují, že vzhledem k tomu, že Moravec byl jejich mateřinec, hodlají se sem vrátit. Zatím by zastávaly pouze některé úlohy, jako např. vedení domova, účetnictví. Ostatní místa po školských sestřích by mohli obsadit civilní zaměstnanci (viz příloha P5).

Dne 8. 7. 1991 se konalo jednání za účasti P. Valera za ČKCH, za školské sestry de Notre Dame jednala sr. Valeriána Fialová a za kongregaci sester rafaelek sr. Terezie Vondráková a sr. Magdaléna. V té době bylo v kněžském domově na Moravci 49 mužů (kněžích důchodců) a 13 sester de N. D., které se chystaly odejít do Českých Budějovic. Zaměstnaných zde bylo 26 sester, z toho 11 ošetřovatelek, 7 civilních zaměstnanců a dva vojíni náhradní vojenské služby (viz příloha P6). Sestry rafaelky měly od 1. 9. 1991 obsadit zatím jen místo vedoucí domova, účetní, hospodářky a jedno místo v kuchyni. Do funkce vrchní sestry nastoupila dosavadní zkušená civilní sestra. Sr. Valeriána Fialová navrhla, aby k 1. 9. 1991 odešlo asi 10 – 12 sester a ostatní budou odcházet postupně (viz příloha P6).

Další jednání se mělo uskutečnit 29. 7. t. r. Do té doby měla sr. V. Fialová zjistit možnost zaměstnání civilních zaměstnanců, sr. Terezie oznámit počet sester, které nastoupí, a pan Valer dostal za úkol zjistit možnosti zaměstnání chlapců na náhradní civilní vojenské službě. Sestry rafaelky také napsaly dopis otci biskupovi o svém záměru požádat o souhlas „k přesunu generalátu a všech i starých sester z Bílé Vody“ (viz příloha P8).

Jednání se konalo ve stejném složení jako jednání z 8. 7. 1991. Bylo zjištěno, že o toto zaměstnání není u civilních osob zájem, z důvodu nízkých platů. Bylo dohodnuto, že funkci vedoucí charitního domova bude vykonávat sr. Terezie Vondráková, ve funkci hospodářky nastoupí sr. Marka a dále by nastoupily i ostatní sestry jako účetní a pracovnice do zahrady a do kuchyně, kam by ještě nastoupily dvě civilní kuchařky. Na biskupství do Olomouce a do Brna byl poslán dopis, aby byla oznámena v těchto diecézích věřícím chlapcům možnost civilní služby v charitním domově (viz příloha P7).

Už v srpnu začíná stěhování sester rafaelek zpět na Moravec. Charitní auto Avia odvezlo věci sester 9. a 28. srpna a s nimi přijely i první čtyři sestry mladší a devět sester důchodkyň, po nich ještě další tři sestry. Od 1. 9. 1991 nastoupila na místo vedoucí charitního domova sr. ing. Terezie Vondráková, s ní účetní, hospodářka, dvě švadleny, dvě zdravotní sestry a také sestry do kuchyně. Jako civilní zaměstnanci nastoupily dvě kuchařky a vojáci civilní vojenské služby (tzv. civilkáři). Civilkáři zde vykonávali tuto službu až do zrušení náhradní civilní vojenské služby zákonem č. 587/2004 sb. (kniha protokolů sester rafaelek 1912 – 2000). Zpovědníkem sester se stal P. M. Perout, který byl obyvatelem už od léta 1989. P. Perout vzpomíná, že se sestrami z Bílé Vody přišly i novicky. Byly to studentky, inženýrky, které vstoupily do řehole působením tajného kněze (tajný kněz neměl souhlas biskupa, nebylo mu povoleno u sester rafaelek působit) (osobní rozhovor s P. Peroutem, 19. 7. 2012).

4. listopadu 1991 odjely poslední školské sestry. Od té doby začalo zařizování a další činnosti spojené s chodem domova. Ještě téhož roku navštívil Moravec otec b. Vojtěch Cikrle a posvětil kapli zasvěcenou sv. Josefovi, potom navštěvoval Moravec pravidelně. Dále Moravec navštívili známí biskupové, jako např. P. b. Karel Otčenášek a arcibiskup Miloslav Vlk. Duchovním správcem ústavu byl ustanoven v únoru 1992 P. Alois Honek, dále se konaly exercicie pro sestry a dodnes se konají exercicie pro kněze i z okolních farností (kniha protokolů sester rafaelek 1912 - 2000).

Kromě této činnosti se sestry musely starat o zařízení ústavu a stavební úpravy jako např. hloubení studny, úpravu jídelny sester na klauzuře, v roce 1992 výstavbu lůžkového výtahu na hlavní budově. Na hlavní budově došlo v roce 1994 k celkové rekonstrukci, v té době se kněží stěhovali na Louisin dům. Prováděla se celková rekonstrukce kuchyně a dalších dvou pater. Dělala se celková rekonstrukce elektroinstalace, vody a topení. Po těchto opravách a přestěhování kněží zpět na hlavní

budovu došlo v říjnu t. r. k rekonstrukci Louisina domu. Na Louisině domě došlo k podobným úpravám a také k vybudování nového výtahu (ten už je v dnešní době zrušen a byl vystavěn nový lůžkový výtah). Ve všech budovách byl rozveden rozhlas z kaple na pokoje a bylo vybudováno signalizační zařízení ze všech pokojů, WC a koupelen ke komunikaci sester s klienty a naopak (kniha protokolů sester rafaelek 1912 – 2000).

Od 1. 9. 1991 vykonávala funkci vedoucí charitního domova sr. Terezie a byla také generální představenou sester rafaelek. Ta však k 31. 1. 1993 ukončila svoji funkci vedoucí a odešla také z kongregace. S ní odešlo i několik jiných sester. Postupně opustily společenství a odešly k jiným řádům nebo do civilního života. Ve funkci vedoucí ji vystřídala sr. Magdalena (ing. Hana Málková). Koncem roku 1993 zde bylo pět mladších sester a devět důchodového věku. Sr. Magdalena také koncem září 1994 vystoupila z kongregace a zůstala ve funkci vedoucí v civilu, ale jen do konce roku, kdy končí i jako vedoucí ústavu. Také v tomto roce končí jako generální představená sr. Marie, která se vzdala funkce, a generální radou kongregace byla jako „místní představená“ zvolena sr. Pavla (Anna Skoumalová), která je jí dodnes. Od 1. 1. 1995 přebrala funkci vedoucí domova dosavadní ekonomka Jana Vohralíková. Od roku 1998 do roku 2003 vykonával funkci vedoucího ing. Jiří Vohralík. 19. 8. 2003 byl jmenován vedoucím ing. Vladimír Jindra, který je jí dodnes (Jindra V., 2007).

K 31. 12. 2012 byla v charitním domově pouze sr. Pavla jako sestra představená a další tři sestry důchodkyně. Sestra Pavla se stará o duchovní život v charitním domově, roznáší svaté přijímání nemocným obyvatelům, kteří se nemohou účastnit mše svaté v kapli. Od 1. 1. 1999 je jako generální představená sester rafaelek zaměstnankyní brněnského biskupství, stará se také o své sestry a část úvazku má jako ošetřovatelka na budově „novostavba“, v létě se stará o skleník a zahradu. Společně se sestrou Klárou organizují sběr obnošeného šatstva, které třídí a odesílají jako humanitární pomoc do Afriky, Indie, Ruska, kde je to zapotřebí.

Jak se snižoval počet řádových sester, bylo nutné přijímat civilní zaměstnance. Nejdříve to byli již zmínění „civilkáři“, ale postupně se hlásili i ostatní zaměstnanci. Docházelo také ke změnám ve složení obyvatel. Z důvodu nižšího počtu kněží napsala koncem roku 1993 vedoucí sr. Magdalena biskupovi V. Cikrlemu žádost o povolení přijímání civilních osob. Ten žádosti vyhověl, a proto byl Louisin dům vyčleněn pro ženy, nejdříve hlavně pro farní hospodyně a maminky kněží, ale i pro ženy, kterým vyhovovalo

duchovní prostředí tohoto domova. Z počátku zde byli ještě nějací kněží, jak vzpomíná paní Potůčková, první obyvatelka Louisina domu, ale později i ti byli přesunuti na hlavní budovu a celý tento dům se zaplnil (po provedené rekonstrukci) ženami (Jindra V., 2007).

#### 4.1 Ubytovací podmínky v charitním domově

Charitní domov se v současné době skládá ze čtyř budov. Hlavní budova je budova bývalého sanatoria. Je to podsklepená, dvoupatrová budova. V suterénu této budovy je kuchyň s několika sklady a šatnou kuchařek. Vaří se zde pro charitní domov a obyvatele obcí Moravec a Pikárec, pro něž rozvoz zajišťují obecní úřady. V přízemí jsou kanceláře, vyšetřovna, která slouží také jako ordinace lékaře, místnost rehabilitační sestry, pokoje jednolůžkové a dvoulůžkové, příslušenství (v roce 2012 byla renovována koupelna a WC). Dále je zde zaměstnanecká jídelna, která také slouží pro různé přednášky a semináře i jako místnost pro denní aktivity obyvatel, jako je cvičení, promítání filmů a výtvarné činnosti. V prvním poschodí jsou pokoje, koupelna, WC, sesterna a kaple se zákristií. V této kapli se denně slouží mše svatá a odpoledne pobožnost svatého růžence nebo křížové cesty.

V bočním křídle hlavní budovy (dříve sluneční lázně) je v přízemí velká jídelna pro chodící obyvatele, místnost na umývání nádobí, šatna zaměstnanců, prádelna se sušárnou. V místě, kde bývaly koupelové vany, se nachází kantýna a knihovna. V poschodí této budovy jsou jednolůžkové pokoje, dodnes se této části říká opatství (podle výpovědi sestry Viktorie zde byli ubytováni opati, např. želivský). V zadní místnosti je malá sesterna a další tři pokoje a příslušenství. Celá budova je bezbariérová, pro přemísťování obyvatel slouží lůžkový výtah.

Vedle bočního křídla hlavní budovy je tzv. klauzura. Dříve zde bydlely sestry rafaelky a v roce 1991 se zde znovu ubytovaly. V přízemí je refektář (jídelna řeholních sester), dnes slouží také jako školicí místnost pro zaměstnance, dále několik pokojů (dříve tzv. pohostinka – ubytování pro hosty obyvatel a sester a účastníky exercicií), dnes zde bydlí jedna farní hospodyně, která se stará o zahradu, a jedna zaměstnankyně domova. V poschodí je kaple a několik pokojů, ty dříve obývaly sestry, dnes je zde sr. Pavla, sr. Klára a jedna sestra jiného řádu. Tato budova není bezbariérová, proto byly sestry rafaelky důchodkyně přestěhovány na hlavní budovu.

Za touto budovou se nachází tzv. novostavba. Je to nejnovější budova, je však pouze pro mobilní a soběstačnější obyvatele. Je to tříposchodová budova, podsklepená. V suterénu jsou umístěny sklady oblečení a drogerie a archiv charitního domova. Ve zvýšeném přízemí je sesterna a pět pokojů. V dalších dvou podlažích je po šesti pokojích, WC a koupelna jsou společné pro každá tři podlaží. Na všech třech podlažích je také terasa, na které mohou obyvatelé odpočívat nebo se procházet za jakéhokoliv počasí. V této budově není jídelna, obyvatelé chodí do vedlejší budovy do „pánské jídelny“. V případě nemoci některého z obyvatel donáší stravu službu konající zaměstnankyně.

Další budovou je Louisin dům. Je to nejstarší budova domova připojená k charitnímu domovu v roce 1953. Nachází se na druhé straně silnice. Tato budova je dvoupatrová a podsklepená. Ve sklepních prostorách, kromě místnosti na ovoce a skladu inkontinentních pomůcek, se nachází prostory upravené na provádění canesterapie. V přízemí je vestibul, kde je upravené posezení pro klienty a jejich návštěvy. Dále je zde šatna pro zaměstnance a kancelář vedoucí sociální péče. V tomto poschodí je jedenáct pokojů, z toho dva jednolůžkové a devět dvoulůžkových. WC a koupelna jsou společné na chodbě. V prvním poschodí se nachází kaple zasvěcená sv. Karlu Boromejskému, jídelna, která kromě společného stolování slouží také jako společenská místnost. Na tomto poschodí je také sesterna, pět pokojů dvoulůžkových a dva jednolůžkové. Před Louisiným domem je centrální kotelna, společná pro vytápění všech budov, sklad uhlí, garáže a sklad zahradní techniky.

Kolem všech budov jsou dnes už jen zatravněné zahrady s ovocnými stromy. U hlavní budovy je skleník a několik záhonků na květiny, o které se stará sestra Pavla a některé obyvatelky. Na zahradě jsou ještě dva malé domky, které byly postaveny v době působení sester de Notre Dame. Jeden slouží od 1. 6. 1995 jako mateřská školka obce Moravec, a druhý si pronajala paní Krejčová na výrobu perníčků. Za zahradou je rybník, ve kterém jsou chováni kapři pro potřebu domova.

Ve všech obytných budovách je zavedeno signalizační zařízení, které slouží k dorozumívání klient – sestra, toto zařízení je i v koupelnách a WC. Slouží také k přenosu bohoslužeb z kaple a je propojeno k poslechu rádia Proglas. Televize je společná v jídelnách, na pokojích mohou mít klienti svoje.

## 4.2 Složení obyvatel a personální obsazení

V charitním domově bylo ke dni 31. 12. 2012 ubytováno celkem 88 obyvatel. Na Louisině domě žije 32 žen, na novostavbě 17 obyvatel – muži i ženy, na hlavní budově 39 obyvatel, také muži i ženy. Z celkového počtu obyvatel je tedy 18 mužů a 70 žen. Z 18 mužů je pouze 5 kněží a z počtu 70 žen je 6 sester zdislávek, 1 sestra alžbětinka a 3 sestry rafaely (a sestra Pavla, která není vedena jako obyvatelka, ale jako zaměstnankyně). Oproti minulým rokům se tedy poměr počtu obyvatel velice změnil, většina obyvatel je civilních.

Od roku 2007 jsou domovy ČKCH poskytovatelé sociálních služeb. Charitní domov na Moravci poskytuje službu „domov pro seniory“. Jedná se o celoroční pobytovou službu, poskytuje ubytování, stravování, zdravotní, ošetrovatelskou a rehabilitační péči ([www.ckch.cz/charitni-domov-moravec](http://www.ckch.cz/charitni-domov-moravec), 9. 4. 2013). Vedení domova zajišťuje ČKCH Praha, která spravuje i ostatní domovy duchovních a řeholnic.

V Charitním domově na Moravci vedení zajišťuje tým pracovníků složený z vedoucího domova, vedoucí přímé péče, vedoucí zdravotní a sociální péče. Dále se na chodu domova podílí ostatní zaměstnanci, jako jsou hospodářka, účetní, pracovníci údržby, kuchařky, uklízečky a prادلeny. V přímé péči pracují zdravotní sestry, rehabilitační sestra a pracovnice v sociálních službách. Zabezpečení aktivit domova, jako jsou různé terapie a zájmové činnosti, zajišťují sociální asistenti. Celkem se o péči o obyvatele stará 57 zaměstnanců. Zdravotní sestry a pracovnice v sociálních službách pracují v nepřetržitém provozu, ve dvanáctihodinových směnách. Kuchařky pracují v ranních a odpoledních směnách v celotýdenním provozu a ostatní zaměstnanci mají osmihodinovou pracovní dobu, pondělí až pátek.

## 4.3 Zdravotní a sociální péče

Oproti minulým rokům se také mění zdravotní stav obyvatel. Dříve zde bylo více obyvatel mobilních (přicházely sem např. farní hospodyně, kterým končila služba na faře a které neměly svoji rodinu). Zdravotní péči o obyvatele zajišťují v přímé péči zdravotní sestry, ty úzce spolupracují s vrchní sestrou a praktickým lékařem. Zdravotní sestry mají akreditaci pro práci středního zdravotnického personálu bez odborného dohledu. Praktický lékař má v domově ordinační hodiny dvakrát týdně. Součástí zdravotní péče je také lékařka

psychiatrička, která do domova dojíždí jedenkrát měsíčně, a také psychologka. Nedílnou součástí je i rehabilitační sestra, ta se stará o udržení celkové nebo i částečné pohyblivosti a rozvíjení nebo udržení motorických schopností obyvatel.

Důležitou péči obyvatelům poskytují pracovnice v sociálních službách (dříve sanitárky a ošetřovatelky). Ty se věnují obyvatelům v nepřetržitých dvanáctihodinových službách. Starají se o jejich hygienu, stravování a vytvářejí pro ně pocit důvěry a jistoty a zohledňují jejich individualitu. Protože je v současné době hodně obyvatel částečně imobilních a ležících, je velmi důležitá péče ošetřovatelská. K tomu slouží zaměstnancům pomůcky, jako jsou zvedáky, koupací lůžko a různé antidekubitní pomůcky, jako jsou matrace, polštářky a jiné potřeby. Dále pomáhají obyvatelům zvládat proces začlenění, pomáhají jim, aby alespoň částečně mohli žít podle svých představ. Tato péče je zaměřena na udržení kognitivních funkcí, udržení soběstačnosti v oblasti hygieny, stravování a zvládání běžných denních úkonů, o což se snaží společně se sociálními asistenty.

Sociální asistenti přispívají k prevenci sociálního vyloučení. Zajišťují denní aktivity, ty jsou individuální nebo skupinové. Protože je velká část obyvatel ležících, je důležitá individuální činnost. Ta je zaměřena na obyvatele, kteří se nemohou účastnit tzv. „skupinek“, navštěvují je asistentky na pokojích. Tam jim předčítají z knih, denního tisku, dopisy od příbuzných nebo si s nimi povídají. Ve skupinkách jsou organizovány pracovní činnosti, cvičení na procvičení zejména rukou. K tomu také slouží zařízení zvané ergostolek (na něm se procvičují různé partie svalů rukou). Dále probíhají různá cvičení a hry na posílení paměti a hudební terapie. Oblíbené jsou besedy, promítání filmů a společné čtení nebo zpívání. V letních měsících je nejoblíbenější posezení venku pod slunečníkem. Dále je alespoň jedenkrát ročně pořádáno pálení ohně, výlet na různá poutní místa, např. Zelená hora ve Žďáře nad Sázavou, kostel ve Slavkovicích, Jaroměřice nad Rokytnou.

Charitní domov vlastní devítimístný automobil, který je upraven pro zdravotně postižené a je v něm možné přepravovat obyvatele na invalidních vozících. To je také využíváno k přepravě těchto osob do ordinace zubní lékařky ve Strážku nebo na různá jiná ošetření ve zdravotnických zařízeních, a také na výlety při menším počtu osob.

Každý den je obyvatelům domova sloužena mše svatá. Pro obyvatele novostavby a hlavní budovy ji zajišťuje P. Josef Mareček, obyvatelům charitního domova a na Louisině domě P. mons. Josef Valerián, který sem dochází z moravecké farnosti. Dobrou spoluprací má domov s místní mateřskou školou a základní školou. Děti do

domova přichází obyvatelé potěšit svými besídkami a přáníčky, např. na Vánoce nebo ke Dni matek. Dobrá spolupráce je i s obecním úřadem, ten v charitním domově zařizuje např. konání voleb. Obecnímu úřadu je naopak pronajat domek na provozování mateřské školy a odebírá ze zdejší kuchyně obědy pro některé obyvatele obce. Dobrou spolupráci má také domov se Základní školou v Bobrové. Děti přichází seniory potěšit některými svými vystoupeními a obyvatelé domova mohou za pomoci sociálních asistentek navštívit některou z výstav, které pořádá tato škola jako např. vánoční nebo velikonoční.

Ve vánočním čase bývá tradicí, že domov navštíví mons. Vojtěch Cikerle, brněnský biskup, a s ním také soubor Jakubáček z Brna. Biskup V. Cikerle promluví k obyvatelům v kaplích a obyvatelé, kteří jsou na lůžku, navštíví na pokojích. Také se stalo tradicí vystoupení Scholy z Bobrové, což je sbor při kostele v obci Bobrová.



## II. PRAKTICKÁ ČÁST

## 5 ŽIVOTOPISY KNĚŽÍ A SESTER, KTERÉ ŽILI A PŮSOBILI NA MORAVCI

V charitním domově se od jeho počátku vystříдалo mnoho osob, jak kněží, tak řádových sester. Řeholníků a kněží se zde vystříдалo více než 400. Byly mezi nimi významné osobnosti církevního života, ale i spousta obyčejných řeholníků a řeholnic. Ti se podíleli svou prací a činností na chodu tohoto zařízení. Rozhodla jsem se, že napíši o osobách, které v současné době ještě žijí zde v domově, nebo jinde a poskytly mi pro moji práci rozhovory. Rozhovory jsem s jejich svolením nahrávala a jsou v mém vlastnictví.

### **Sestra Klára, vlastním jménem Marie Kohoutová**

Narodila se v roce 1924 ve Štědrovicích, okres Pelhřimov. Žila na malém hospodářství spolu s rodiči a starším bratrem, tatínek zemřel, když jí bylo 10 roků. Když končila školní docházku, začínala 2. světová válka, nebyly tedy plány ani finanční prostředky na další studia.

Po skončení války ale měla Marie možnost jít studovat. Po získání informací o školách se přihlásila na zdravotní školu a po složení „psychotechnických zkoušek“ byla přijata. *Proč jste si vybrala tuto školu? „Nechtěla jsem dělat jenom něco, co by mě uživilo, ale toužila jsem dělat něco i pro druhé. Po skončení této dvouleté školy jsme si nemohly vybrat, kam půjdeme, místo nám bylo přiděleno. Našemu ročníku bylo určeno jako místo působení pohraničí ve Frýdlantu nebo Varnsdorfu. Ředitelka školy, která si místo prohlédla, nám doporučila Frýdlant“.* Zde působila asi jeden rok, vadila jí však vzdálenost od domova. Proto si našla nemocnici blíže k domovu, a to bylo v Táboře. Bylo to v padesátých letech minulého století.

Asi za rok byla dostavěna nemocnice v Dačicích na Moravě. Spolu se svou kamarádkou pomáhaly rozběhnout chirurgické oddělení primáři, kterého znaly z Frýdlantu. Později jí navrhnul, aby si udělala kurz na vrchní sestru. Ten absolvovala v Praze a potom působila jako vrchní sestra na chirurgii v Dačicích až do invalidního důchodu.

*Proč jste vstoupila do řádu? „V té době to nebylo lehké, byl náboženský útlak, byla jsem sledovaná, že chodím do kostela, na pracovištích probíhaly různé prověrky, ale já jsem ve své víře vytrvala.“* Ve vedlejší vesnici byl zámek Budíškovice, zde působily sestry rafaelky a Marie s nimi byla v kontaktu. Do tohoto řádu se rozhodla vstoupit v době, kdy

odešla do důchodu. Přijala řeholní jméno Klára, sliby se skládaly tajně, sestry chodily v civilu a každá bydlela ve svém domově. V roce 1991 se sestry z Budiškovic a Bílé Vody vracely zpět na Moravec. *„My tajně, co jsme byly na ně napojené, jsme postupně po vyřízení formalit za nimi odjížděly. Já jsem odjela 10. 3. 1995 a od té doby jsem zde doma.“*

### **Sestra Viktorie, vlastním jménem Marie Havlová**

Narodila se v roce 1919 v Opočně u Náchoda, celé dětství prožila v Příbrami, kde chodila do obecné dívčí školy a potom do měšťanské školy. Po ukončení se přihlásila do učebního kurzu v Českých Budějovicích. Zde také chodila k sestřám de Notre Dame, to jí bylo 14 let. *Proč jste chodila k těmto sestřám? „Byla jsem věřící a chtěla jsem poznat život v klášteře“.* Sestry u sv. Josefa vedly všechny školy od mateřské až po učitelský ústav. *„Já jsem však nešla do učitelského ústavu, ale působila jsem jako pomocná síla v mateřských školách na různých místech. Zalíbilo se mi pracovat s malými dětmi.“* Potom nastoupila do ústavu pro učitelky mateřských škol v Hradci Králové. Po absolutoriu na ústavu pro mateřské školy se vrátila do Českých Budějovic a vstoupila do noviciátu školských sester. Dva roky působila v Horažďovicích, po ukončení noviciátu už mohla působit jako školská sestra na jiných místech, jako např. v Kunčicích pod Ondřejníkem, kde byl domov pro batolata z Ostravy, která neměla rodiče. Byly zde děti od půl roku do šesti let. Zde zůstala tři roky. V roce 1941 skládala věčné sliby v Horažďovicích a v roce 1944 sliby doživotní.

Od roku 1944 působila v mateřské škole v Jimramově na Vysočině, kde byla do roku 1950. V té době se zavíraly mužské kláštery a kongregaci sester de Notre Dame to postihlo také. Sestra Viktorie byla spolu s ostatními nuceně odvezena do sběrného místa Javorník u Jeseníka a po působení na různých místech se dostala až na Moravec. Zde žila a působila po absolvování ošetrovatelského kurzu jako ošetrovatelka a potom také ze zdravotních důvodů jako pracovnice v kanceláři až do roku 1991, kdy se spolu s ostatními sestrami vrátila do svého mateřince. Tím je dům sv. Josefa v Českých Budějovicích. I když je jí už 93 let, je stále ještě čilá a chodí vypomáhat na vrátnici při mateřské škole, kterou sestry de Notre Dame obnovily a vedou zde tři oddělení. *„Je nás zde ještě pět sester, co jsme odešly z Moravce. Staré sestry umírají, mladší sestry nejsou, u mládeže není zájem o řeholní život.“*

Sestra Viktorie, vystudovaná učitelka pro mateřské školy, se skoro celý svůj život místo dětem věnovala starým lidem. Na otázku, jak se s tím vyrovnala, mi řekla: „*Víte, když něco musíte dělat, nesmíte si tuto práci protivit, musíte ji dělat ráda a já jsem byla ráda, že se mohu starat o naše staré kněze, i když jsem se původně chtěla věnovat malým dětem.*“

## **P. Miloslav Perout**

Narodil se v roce 1922 v Rájci nad Svitavou (dnešní Rájec Jestřebí) v rodině se třemi staršími sourozenci. Studoval gymnázium v Boskovicích, po maturitě v roce 1941 začal studovat bohosloví v Brně. V roce 1942 byli studenti posíláni na práci pro Říši. M. Perout zůstal v Brně do roku 1946, kdy byl v červenci ordinován na kněze.

V letech 1946 – 1951 působil na různých místech, jako byly Dolní Bojanovice, okr. Hodonín, Otnice, okr. Vyškov a v Třebíči. Dojížděl také do škol a kostelů v okolí těchto míst. Po „babické události“ byl přeložen do Horního Újezdu, kde zůstal asi 7 let. V roce 1958 byl zbaven státního souhlasu a musel si najít jinou práci. Dostal místo pomocného dělníka u stavební skupiny OSP Třebíč. V té době mu byla vnucena spolupráce s StB, ale protože příslušníkům nepřinášel pravdivé posudky, byla spolupráce přerušena.

V 60. letech mohl opět působit jako kněz, nejdříve jako zpovědník u sestřiček v Lechovicích u Znojma a od ledna 1967 byl přidělen na farnost do Jevišovic. Nesloužilo mu však zdraví, musel se podrobit několika očním operacím s ne moc dobrým úspěchem. Po 23 letech musel toto působiště opustit. Psal se rok 1989 a on v červnu odchází na Moravec.

Na Moravci se stává zpovědníkem zdejších sester, v té době jich zde bylo asi čtyřicet. „*Já jsem přišel do charitního domova, bydlel jsem na novostavbě, bylo tam asi 15 kněží bez státního souhlasu. Kdybych nepřicházel o zrak, asi bych v té době byl ještě ve farnosti.*“ V dnešní době má P. Perout jen zbytky zraku, ale stále ještě zpovídá věřící a slouží koncebrované mše svaté na hlavní budově.

## **P. Josef Mareček**

Narodil se v roce 1924 v Sulkovci na Vysočině v rodině se šesti dětmi. Když jemu a bratrovci bylo pět let, tatínek zemřel a maminka se musela o rodinu starat sama, pomáhala jí nejstarší dcera. Absolvoval základní a měšťanskou školu. Gymnázium v Poličce začal

studovat až poté, co se ho ujali bezdětní manželé. Bylo to v době německé okupace. „*Tehdy tzv. čtyřiaadvacátníci museli nastoupit do práce, někteří byli nasazeni v Německu, já jsem byl u Náchoda ve vesničce Babí. Tam byla textilní továrna a byla přeměněna na opravnu leteckých motorů.*“ Studia spolu se svými spolužáky dokončil až po válce. Z důvodu nedostatku učitelů dostali nabídku na učitelská místa do základních škol. „*Já jsem toužil být knězem, a proto jsem šel studovat do Brna na teologické učiliště.*“

V roce 1950 byl vysvěcen na kněze. Po vysvěcení chtěl působit na faře jako kněz, ale v té době došlo k akci „K“ a klášterníci byli koncentrováni a mladí kněží museli nastoupit na vojenskou službu. Byli zařazeni do tzv. PTP (pomocných technických praporů). Dvouletá vojenská služba byla prodloužena na tři a půl roku. P. Mareček byl posílán na různá místa, nejdříve to byla Šumava, potom Slovensko. Po skončení vojny nastoupil jako kněz do duchovní správy.

Prvním jeho působištěm byly Dolní Kounice, Valtice na jižní Moravě a Lomnice u Tišnova. Potom nastoupil už samostatně jako farář do Vranova nad Dyjí a jako hospodyně s ním šla jeho sestra. Po pěti letech na tomto místě byl obžalován. Státní bezpečnost udělala na faře prohlídku, sebrala knihy a kázání. Poté byl vynesena rozsudek „je fanaticky horlivý, vyhrožoval lidem božími tresty a je zastáncem politiky Vatikánu“. Za toto byl odsouzen na dva roky nepodmíněně a zákaz činnosti na pět let. Toto se stalo v 1960, v roce kdy byla vyhlášena první politická amnestie. Do vězení nemusel nastoupit, nedostal však státní souhlas a nemohl působit jako kněz.

Našel práci a bydlení v Poličce, pro sebe a pro svou sestru. Pracoval na pile, kde odkorňoval dřevo do papíren. Po šesti a půl letech dostal státní souhlas a mohl opět působit jako kněz. Byl přidělen do Brna na faru jako kaplan. Potom byl přidělen jako farář do Rousínova u Brna. „*Bylo to velice těžké po takové přestávce znovu začínat, třeba jen sestavit kázání. Musel jsem si dávat pozor, když jsem dostal státní souhlas. Chodili mě kontrolovat, jestli neagituji, nemohl jsem pracovat s mládeží.*“ To bylo jeho nejdelší působení, trvalo třicet roků, až do odchodu do domova na Moravec. Zde už měl dvě své sestry, které navštěvoval, a proto šel do známého prostředí. „*Bylo mě zde potřeba jako kněze, sloužil jsem mše svaté na Louisině domě, nyní zde žiji už devátý rok a brzy oslavím své 89. narozeniny.*“ V současné době působí P. Mareček jako kněz na hlavní budově. Donedávna ještě také pracoval na zahradě, ošetřoval a prořezával zde ovocné stromy.

## Sestra Pavla, vlastním jménem Anna Skoumalová

Narodila se v roce 1958, bydlela nedaleko města Dačice. Vyučila se pánskou krejčovou. Byla věřící, ale v okolí svého bydliště neměla možnost poznat život řádových sester. Proto ji tajně vysvěcený kněz seznámil se sestrami rafaelkami, které se staraly o klienty v domově důchodců v Budiškovcích. *„Sestry byly v opravdové vážnosti pro svůj příkladný řeholní život a také obětavou práci pro druhé. My tajně vysvěcené jsme měly každá své zaměstnání, já jsem pracovala jako švadlena. Jedenkrát za měsíc jsme se scházely na rekolekcích.“* Sestry se scházely u některé v bytě, nebo někde na faře. Doma měly breviáře a modlily se růženec. Dnes už bude sestra Pavla řeholnicí 30 let. Po roce 1991, kdy se sestry rafaelky vrátily na Moravec, sem přijela i sestra Pavla a od roku 1994 je sestrou představenou.

*Jak vidíte budoucnost tohoto řádu? „Dnes už jsem zde jenom já a další tři sestry: sr. Klára, sr. Alžběta, sr. Benigna – ty jsou v důchodovém věku. Mladší sestry, které přišly po revoluci, buď z řádu odešly, nebo vstoupily do jiných. Účel, pro který byla kongregace vytvořena, zanikl. Vzniklo zařízení jiného typu a řádové sestry nahradili civilní zaměstnanci.“*

## ZÁVĚR

Cílem mé práce bylo odpovědět na otázky, proč vznikl charitní domov a jaký přínos měl pro jeho obyvatele a návštěvníky v minulosti a v současné době. V minulosti poskytovalo sanatorium sv. Rafaela pro své návštěvníky rehabilitace, tělesný a duševní odpočinek. Louisin dům byl pro chudé a nemocné obyvatele obce Moravec. Na činnost obou těchto zařízení měla vliv změna politické situace v Československu. Obě zařízení sloužila jako nucený domov pro nepohodlné, staré a nemocné kněze. Sestry rafaelky musely svoje působiště opustit a nahradily je sestry de Notre Dame. Ty musely ze své původní školní činnosti odejít a byly přeškoleny na ošetrovatelky.

I když už v dnešní době žije jen málo sester, které v době perzekuce řeholních řádů působily, z rozhovorů s nimi vyplývá, že vstupovaly do řádů s vírou v Boha. Školní a ošetrovatelskou činnost vykonávaly s láskou a přesvědčením být potřebný druhým lidem. A i když už jsou v důchodovém věku, snaží se stále pomáhat. Vidí, že v dnešní době, kdy není mnoho řeholního dorostu je jejich činnost omezena. Školství a ošetrovatelství přešly pod správu státu a práce, které dříve zastávaly řeholní sestry, dnes vykonávají civilní zaměstnanci.

Kongregace sester sv. Rafaela archanděla pravděpodobně svoji činnost už splnila a v důsledku odchodu mladších sester z kongregace nemá další následovnice.

V současné době zde působí pod správou ČKCH civilní zaměstnanci a jsou přijímáni věřící i nevěřící klienti. Tento domov, založený na křesťanských základech je i v dnešní době, i když prošel mnoha změnami, veden ve stejném křesťanském duchu. Nezáleží však na tom, kdo pomoc poskytuje, ale na tom jaký má přístup k těm, kteří pomoc potřebují.

## RESUMÉ

Ve své práci jsem nejdříve krátce přiblížila vznik křesťanství a vývoj charitativní činnosti ve světě a u nás. Starat se o druhé bylo běžné už od počátku věků. Velký díl pomoci zastávala církev, a proto za tímto účelem vznikaly různé řeholní řády a bratrstva. Činnost některých ženských řeholí, které zde popisuji, měly podíl na činnosti Charitního domova na Moravci.

Kapitola druhá pojednává krátce o obci Moravec, ve které vznikla dvě zařízení, a to bylo Sanatorium sv. Rafaela archanděla a Louisin dům. Tato dvě zařízení v době svého vzniku sloužila k podobným účelům a to bylo poskytování pomoci druhým. V té době zde působily dva ženské řeholní řády a to byla družina sester rafaelek a řád sester boromejek.

Ve třetí kapitole popisují nucený odchod těchto sester z Moravce, postoj státu vůči církvi a mužským a ženským řeholím. Vznik charitního domova a jeho činnost v letech 1950 – 1990. Dále příchod sester de Notre Dame a krátce se také zmiňují o sestřích dominikánkách, které svojí přítomností přispěly k dramatickým událostem v CHD.

Kapitola čtvrtá pojednává o odchodu sester de Notre Dame, ty po revoluci v roce 1989 odcházely do svých domovů a nabídly domov původní kongregaci. Sestry rafaelky se vracely na Moravec a některé z něj opět odcházely do civilního života nebo do jiných společenství. V současné době pracují v domově civilní zaměstnanci. Došlo také ke změnám ve složení obyvatel. Kněží a farních hospodyň přichází stále méně, domov poskytuje služby i civilním obyvatelům.

Pátá část práce je praktická. Ze získaných rozhovorů jsem sestavila životopisy některých řádových sester a kněží, jejichž životy byly a jsou spojeny s Charitním domovem na Moravci. Položila jsem jim některé otázky, které jsou v této části uvedeny.



**SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY**

- FRANZEN, A. *Malé církevní dějiny*. Praha: Zvon, české katolické nakladatelství a vydavatelství, spol. s r. o., 1995, ISBN 80-7113-119-9.
- JIRÁSKO, L. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. Praha: Portál, s. r. o., 2001, ISBN
- JURMAN, H. *Bystřicko*. Tišnov: Sursum, 1998, ISBN 80-85799-31-6.
- MÁRA, J. *Práce a poslání České katolické charity*. Praha: Videopress MON – Rudná, ÚCN, 1989.
- MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, s. r. o., 2001, ISBN 80-7178-473-7.
- MESSINA, R. *Dějiny charitativní činnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, ISBN 80-7192-859-3.
- PAVLINCOVÁ, H. a kol. *Slovník JUDAISMUS KŘESŤANSTVÍ ISLÁM*. Praha: Mladá fronta, 1994, ISBN 80-204-0440-6.
- RAMPULA, J. *Sanatorium sv. Rafaela na Moravci*. Nákladem Družiny sester III. řádu sv. Františka v sanatoriu sv. Rafaela na Moravci, Brno: Typos.
- SVATOŠOVÁ, M. *Víme si rady s duchovními potřebami nemocných?*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012, ISBN 978-80-247-4107-9.
- TROJAN, J., TROJANOVÁ, I. *Na křídlech za poznáním obcí Žďárska*. Velké Meziříčí: Studio Tulák, 2008, ISBN 978-80-904169-0-1.
- VLČEK, V. *Ženské řehole za komunismu 1948 – 1989*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská s. r. o., 2005, ISBN 80-7699-195-7.
- VAŠKO, V. *Neumlčená KRONIKA KATOLICKÉ CÍRKVE V ČESKOSLOVENSKU PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE I*. Praha: Zvon, české katolické nakladatelství, 1990, ISBN 80-7113-000-1

## SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- Brožurka 25 let Charitního domova pro duchovní na Moravci. Strojopis. Archiv sester rafaelek na Moravci.
- Almanach, Charitní domov Moravec – jubileum 1907 – 2007, Česká katolická charita, Archiv Charitní domov pro duchovní Moravec.
- Kodex Charity Česká republika, Olomouc, Arcidiecézní charita, 2009.
- Kronika farního úřadu na Moravci 1970 – 2004, rukopis. Farní úřad Moravec.
- Kronika obce Moravec 1955 – dosud. Obecní úřad Moravec.
- Kniha protokolů sanatoria sv. Rafaela na Moravci 1912 – 1999. Archiv sester rafaelek na Moravci.
- Stručné dějiny Kongregace sester III. řádu sv. Františka pod ochranou sv. Rafaela archanděla. Sestavily sestry rafaelky k 4. 10. 1999.
- Opis z novin „Vysočina“ 1995. Charitní domov Moravec. Školské sestry de N. D. Archiv sester rafaelek na Moravci.
  
- Bakalářská práce. Dramatická historie Charitního domova pro duchovní na Moravci. Jindra, V. Olomouc, 2007.
- Diplomová práce. Centralizace řádových sester kongregace Chudých školských sester de Notre Dame v letech 1950 – 1953. Fojtíková, K. Brno, 2001.
- Závěrečná absolventská práce. Historie Charitního domova pro duchovní na Moravci. Jindra, V. Olomouc, 2006.

## SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

<http://www.boromejky.cz/11.htm>

<http://www.boromejky.cz/21.htm>

<http://brno.charita.cz/kdo-jsme/>

<http://brno.charita.cz/res/data/005/000747.pdf>

<http://www.ckch.cz/>

<http://www.ckch.cz/charitni-domov-moravec>

<http://www.ckch.cz/dokumenty/chd-moravec-poslani-cile.pdf>

<http://www.ckch.cz/dokumenty/chd-moravec-poskytovane-sluzby.pdf>

<http://www.dominikani-znojmo.cz/dominikani-mnisky/>

<http://notredame.cz/Historie.aspx?page=historie&act=main>

<http://notredame.cz/spirit.aspx?page=spiritualita&act=rehole>

[http://cs.wikipedia.org/wiki/D%C4%9Bjiny\\_%C5%99%C3%ADmskokatolick%C3%A9\\_c%C3%ADrkve\\_v\\_%C4%8Cesku#Rozmach\\_c.C3.ADrkve\\_ve\\_13.\\_a\\_14.\\_stolet.C3.AD](http://cs.wikipedia.org/wiki/D%C4%9Bjiny_%C5%99%C3%ADmskokatolick%C3%A9_c%C3%ADrkve_v_%C4%8Cesku#Rozmach_c.C3.ADrkve_ve_13._a_14._stolet.C3.AD)

**SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK**

- AV NF – akční výbor národní fronty
- ČKCH – česká katolická charita
- ČSAD – československá automobilová doprava
- ČSČK – československý červený kříž
- DKCH – diecézní katolická charita
- d. p. – důstojný pán
- JZD – jednotné zemědělské družstvo
- KCT – krajský církevní tajemník
- KNV – krajský národní výbor
- MNO – ministerstvo národní obrany
- MNV – místní národní výbor
- OCT – okresní církevní tajemník
- ONV – okresní národní výbor
- P. – páter (označení pro kněze)
- PTP – pomocné technické prapory
- SNB – sbor národní bezpečnosti
- sr. – označení pro řádovou sestru
- StB – státní bezpečnost
- SÚA – státní ústřední archiv
- SÚC – státní úřad církevní
- ÚAV NF – ústřední akční výbor národní fronty
- ÚV KSČ – ústřední výbor komunistické strany československa

## SEZNAM FOTOGRAFICKÝCH PŘÍLOH

1. Slavnostní oděv sester rafaelek
2. Zakladatel Sanatoria na Moravci P. Kašpar Dunda
3. Zařízení kuchyně v sanatoriu
4. Exercicie kněží na Moravci
5. Exercicie na Moravci
6. Okolí sanatoria
7. Sanatorium - přístavba
8. Pánská jídelna
9. Sestry rafaelky v pracovních oděvech
10. Sestry rafaelky
11. Sestry rafaelky po roce 1990
12. Hrob P. Kašpara Dundy
13. Kněžské hroby na moraveckém hřbitově
14. Louisin dům v současnosti
15. Charitní domov - hlavní budova, před rekonstrukcí zahrady
16. Mons. Vojtěch Cikrle a soubor Jakubáček z Brna
17. Vystoupení scholy z Bobrové
18. Vystoupení dětí z mateřské školy
19. Pracovní terapie
20. Cvičení s míči

přílohy 1. – 10. jsou uloženy v archivu sester rafaelek

přílohy 11. – 20. jsou uloženy v archivu charitního domova

## SEZNAM TIŠTĚNÝCH PŘÍLOH

1. Dekret o zřízení kongregace v českém a latinském jazyce
2. Vysvětlení sester rafaelek o obyvatelích sanatoria
3. Protokol sepsaný v domově pro přestárlé kněze, ze 16. 8. 1951
4. Oznámení školských sester sestrám rafaelkám o odchodu z Moravce
5. Dopis sester rafaelek řediteli ČKCH
6. Zápis z jednání na Moravci dne 8. 7. 1991
7. Zápis z jednání v kněžském domově na Moravci ze dne 29. 7. 1991
8. Dopis sester rafaelek Otcí biskupovi

tištěné přílohy jsou uloženy v archivu sester rafaelek

**FOTOGRAFICKÉ PŘÍLOHY**

**PŘÍLOHA P1: Slavnostní oděv sester rafaelek**



*H. s. Huberta D.*

**PŘÍLOHA P2: Zakladatel sanatoria P. Kašpar Dunda**





### **PŘÍLOHA P3: Zařízení kuchyně v sanatoriu**



### **PŘÍLOHA P 4: Exercicie kněží na Moravci**



**PŘÍLOHA P 5: Exercicie na Moravci**



**PŘÍLOHA P 6: Okolí sanatoria**



## PŘÍLOHA P 7: Sanatorium – přístavba



## PŘÍLOHA P 8: Pánská jídelna



**PŘÍLOHA P 9: Sestry rafaelky v pracovních oděvech**



**PŘÍLOHA P 10: Sestry rafaelky**



## PŘÍLOHA P 11: Sestry rafaely po roce 1990



## PŘÍLOHA P 12: Hrob P. Kašpara Dundy



## **PŘÍLOHA P 13: Kněžské hroby na moraveckém hřbitově**



**PŘÍLOHA P 14: Louisin dům v současnosti**



**PŘÍLOHA P 15: Charitní domov – hlavní budova,  
před rekonstrukcí zahrady**



**PŘÍLOHA P 16: Mons. Vojtěch Cikerle a soubor Jakubáček z Brna**





**PŘÍLOHA P 17: Vystoupení scholy z Bobrové**



**PŘÍLOHA P 18: Vystoupení dětí z mateřské školy**



## PŘÍLOHA P 19: Pracovní terapie



## PŘÍLOHA P 20: Cvičení s míči



# TIŠTĚNÉ PŘÍLOHY

## PŘÍLOHA P 1: Dekret o zřízení kongregace v českém jazyce



Čís.2207/Ord.

### D E K R E T

zřizující Sdružení III.řádu sv.Františka pod ochranou sv.Rafaela archanděla na Kongregaci diecesního práva.

Dne 22.května 1969 pod číslem jednacím 10722/68 I.D.j sme obdrželi od Posv.Kongregace pro řeholníky a sekulární instituty papežské "PLACET", které vyžaduje kán.492 § 1.

V důsledku toho Sdružení sester III.řádu sv.Františka pod ochranou sv.Rafaela archanděla, založené r.1907 v naší diecesi ve farnosti Moravec, děkanství Bystřice nad Pernšt.,

#### ZŘIZUJEME NA KONGREGACI DIECESNÍHO P R Á V A

se všemi právními důsledky, o nichž jedná kán. 100,102,492 §2 a 3, 493,495.

Jméno této kongregace: Kongregace sester III.řádu sv.Františka pod ochranou sv.Rafaela archanděla.

Oděv vlastní této kongregaci je: hnědý hábit z vlněné látky, černý škapulír rovněž z vlněné látky, bílá pokrývka hlavy s čelenkou a štítkem bílé barvy, na límečku hábitu bílý plátěný pásek, na hlavě černý závoj, bílé cingulum, na něm zavěšený po levém boku růženec o sedmi radostech blah.Panny Marie, černý vlněný plášť, na prsou na černé šnůrce zavěšený křížek.

Účelem této kongregace jest:

1. pečovat o nemocné, staré, duševně i tělesně narušené děti ve veřejných ústavech
2. v soukromých rodinách jen tehdy, jestli žijí aspoň tři sestry ve společném životě v některé farnosti naší diecese; a všemožně podporovat duchovního správce nejen službou u nemocných a starých, nýbrž i vyučováním náboženství pro děti a pečováním o farní a filiální kostely, aby byly vždy důstojně upraveny a vyzdobeny.

K tomuto Dekretu se přikládají:

1. Fotografie řeholního oděvu
2. Přidružení této kongregace k Řádu minoritů, schválené generálním představeným
3. Konstituce a Stanovy kongregace
4. Příručka modliteb
5. Kniha zvyků a obyčejů.

Uvedené přílohy, kromě č.2, jsou uchovávány v Římě v archivu Posv.Kongregace pro řehole a sekulární instituty.

Dáno v naší residenci v Brně na svátek sv.Michala archanděla dne 29.zář 1969.



*Karel*  
.....  
biskup brněnský.

## PŘÍLOHA P 1: Dekret o zřízení kongregace v latinském jazyce



Num.2207/Ord.

### D E C R E T U M

erectionis Sodalitatis III.Ordinis S.Francisci sub protectione  
S. R a p h a e l i s Archangeli in Congregationem  
i u r i s d i o e c e s a n i .

Postquam Pontificium "PLACET" canone 492 § 1 praescriptum obtentum est die 22.Maji 1969 sub N.prot.10722/68 I.D. Sodalitatem sororum III.Ordinis S.Francisci sub protectione S.Raphaelis Archangeli anno 1907 in nostra dioecesi in paroecia Moravec in vicariatu Bystřice fundatam erigimus in Congregationem i u r i s d i o e c e s a n i cum omnibus effectibus iuridicis, de quibus in can. 100, 102, 492 § 2 et 3, 493, 495.

Nomen huius Instituti est: Congregatio sororum III.Ordinis S. Francisci sub protectione S.Raphaelis Archangeli.

Habitus huic Congregationi proprius est coloris fusci (bruno) e lana, scapulare nigrum; capitis tegumen album cum frontis redimiculo seu vinculo atque clypeolo eiusdem coloris, collare vestitus zonula albi coloris tectum, capitis velamen nigrum, cingulum album, in quo pendet corona septem gaudiorum B.Mariae Virginis, pallium nigrum, crux in pectore in funiculo nigro suspensa.

Finis eiusdem Congregationis est:

1. curare infirmos, senes, infantes mente corporeque debiles in Institutis publicis
2. in familiis privatis tunc tantum, si saltem tres sorores in communi vivant in aliqua nostrae dioeceseos paroecia et parochum omnimode adjuvent non solum per infirmorum et senium servitium, sed etiam per infantium catechisationem et ecclesiarum paroecialis et filialium curam, ut semper expolitae appareant.

Huic decreto adduntur in Appendice:

1. Descriptio habitus Congregationis photographice imaginibus depicta

2. Adgregatio huius Congregationis ad Ordinem Fratrum Minorum Conventualium a Supremo Moderatore huius Ordinis concessa

3. Constitutiones et Statuta Congregationis

4. Manuale precum

5. Libellus consuetudinum.

Additamenta praefata, No 2 dempto, in Archivio S.C.pro Religiosis et Institutis saecularibus Romae iam conservantur.



+ Carolus

.....  
Episcopus Brunensis.

Datum in Residentia Nostra Brunae  
die festo Sancti Michaelis Archangeli  
die 29. Septembris 1969.

## PŘÍLOHA P 2: Vysvětlení sester rafaelek o obyvatelích sanatoria

### V\_y\_s\_v\_ě\_t\_l\_e\_n\_í:

26.9.1950 byly sestry Rafaelky z Moravce vyvezené autobusem do Ryžoviště okr.Bruntal. Úřady žádaly aby některá sestra zde ~~zůstane~~ zůstane, až to někdo zde převezme, kdo rozumí zde zařízení - udržbě, hlavně přes zimu. Zůstala sestra Josefka a sestra Xavera. Z terciářů: František Doležal /hospodář/ a Kazimír..... " Kateřina Badinová /švadlena/ Mařenka..... Anežka Sedláková. Hyacinta Šedá /kuchařka v Biskupic Gabrielka...../ošetřovala v ?

-----  
Zatím byli ponechání, protože bylo hospodářství a nevědělo se kdo to převezme, a muselo se vše před zimou odklidit. Na poli byly brambory, řepa, v zahradě zelenina, ovoce. Ve chlevě 5 kráv, prasata, kačeny, slepice. Postupně to převzalo místní JZD. Ponechána kráva pro mléko a nějaké živobytí, aby měli z čeho žít, protože neměli žádný příjem, ani důchody.

S. Josefka měla dohled v budovách, aby voda v trubkách v zimě nezamrzla a pod. V zimě z rovné střechy na I přístavbě zhazovat sníh atd.

Postupně jak se hospodářství rušilo, terciáři museli odejít. František a Kazimír do dom. duch. na Mírově, kde zůstali až do smrti.

Kateřinka Badinová k bratrovi. Mařenka a Anežka dostaly zaměstnání v místní zámecké ozdravovně na Moravci. Hyacinta v Biskupicích se odstěhovala k sestře a Gabrielka přišla k "Alžbětinkám" do Brna. Další 4 zemřely už před vystěhováním sester/Jarošková, Magdalenka, Karla a ?

Až zde nastoupily Školské sestry De.N. Dame sestra Josefka je zapravovala odstěhovaly se 10.5.1951 s. Josefka a s. Xavera za sest. Rafaelkami do soustředěného kláštera v Ryžovišti a pak do Bílé Vody u Javorníka, kde obě zemřely.

**PŘÍLOHA P 3: Protokol sepsaný v domově pro přestálé kněze,  
ze 16. 8. 1951**

CHARITNÍ DOMOV PRO PŘESTÁLÉ KNĚZE  
MORAVEC č. 53

u Rožné n./Pernšt. Telefon č. 3.

Moravec dne 16. srpna 1951.

Protokol

sepsaný dne 16. srpna 1951 v ústavě - Domov pro přestálé kněze a řeholníky na Moravci, okr. Bystřice n./P. za přítomnosti :

- 1./ zástupce MNV a předsedy JZD na Moravci - Jana Buriana,
- 2./ zástupce DkCH - Brno - krajského plánovatele Václava Liedermana,
- 3./ zástupce ústavu Domova pro přestálé kněze a řeholníky - představená Magdalena Bězpalcová, /Honorie/
- 4./ zástupce býv. správy domova sv. Rafaela - Marie Pochanková / řehol. Josefa/
- 5./ zástupkyně představené uvedené pod bodem 3./ - Marie Honorina

Věc : Projednání hospodářských záležitostí ústavu k dnešnímu dni.

Rozhodnutí :

- 1./ hospodářské zvířečtvo - / stav 5 dojnic, 2 telata /  
z toho počtu převezme ústav pro svoji potřebu jednu dojnici, která bude určena výborem JZD v místě, zbývající kusy odebere nejpozději do konce tohoto měsíce a ustájí JZD.

Stav vepřového dobytka 4 kusy - z toho opět jak je již uvedeno v předchozím odstavci vybere a přidělí pro potřebu ústavu JZD 1 prase / běhouna/ zbývající kusy odebere JZD rovněž do konce srpna 1951.

Stav drůběže - 12 husí, 42 spiz slepic včetně kohoutu a letošních kuřat, z toho - bude odvezeno s. Josefku pro potřebu s. Rafaela v Rýžovišti - 8 husí, 14 kuřat, další 2 husy budou předány na dodávku veřejné zásobování a 2 husy budou ponechány pro ústav. 15 slepic bude odxbráno JZD, zbývajících 13 kusů bude ponecháno ústavu.

Králici : stav - asi 50 kusů - z toho bude předáno pro potřebu s. v Rýžovišti 25 kusů, zbývajících zůstanou pro potřebu ústavu.

Pes : vlčák zůstane pro hlídání ústavu.

- 2./ Zásoby zrna : asi 300 kg žita uskladněného na půdě hospodářské budovy - odebere JZD na dodávku, asi 400 kg žita, asi 100 kg ječmene a asi 100 kg kukuřice uskladněné v místnosti obytné v hosp. budově - z toho žito bude dodáno na dodávku, ječmen ponechán jako podřadný pro krmení vepřů pro ústav, kukuřice bude rozdělena na polovici jednak pro potřebu s. Rafaela a potřebu ústavu.

Mimo to obdrží s. Rafaelky od JZD - pro svoji potřebu v Rýžovišti 300 kg ječmene a 50 kg pšenice - jako odměna za práce vykonané pro JZD.

Obilí uskladně ve stodole je letošní úroda, která náleží JZD.

- 3./ Zbývající úroda na pozemcích ústavu t. j. asi 4.40 ha - náleží JZD v místě.

Moravec dne 16. srpna 1951

u Rožná n. P. 53  
Tel. 53

4./ Stav vyplacení prac. sil, ubytovaných v ústavě, které pracovaly pro JZD - k dnešnímu dni t. j. 16. srpnu 1951 :

a./ 9 osob / s. Josefka - s. Marie Doležalová, Anežka Sedláková, Marie Cahová, Kateřina Bařínová, Anna Bacmanová, Antonín Kříž, Frant. Dočekal, Františka Novotná. Obdrželi jako odměnu za práci pro JZD od srpna 1. října 1950 do 16. 8. 1951 celkem Kčs 10.000 na hotovosti, mimo toho povoleno zabít 3 prasata - jako domácí porážky z majetku JZD, k zemletí samozáb. dávky co potřebovali, dále volnou potřebu mléka a všech jiných produktů z hospodářství z JZD.

b./ Mimo to obdrží ještě jako zvláštní odměnu František Kříž - Kčs 3.000.-, Cahová a Sedláková obdrží ještě každá po Kčs 1.000.-.

5./ Na žádost JZD bude do dalšího rozhodnutí příslušných úřadů ponecháno na opatrování dobytka v ústavě Cahová a Sedláková.

Zúčastné strany na druhé straně uvedené souhlasí s tímto zápisem-protokolem a bĕrou na vědomí případnou změnu aneb úpravu po dohodě příslušných úřadů.

Vše : Projednáno hospodářským nástavním ústavem k dnešnímu d

Hlasitě přečteno, schváleno a vlastoručně podepsáno.

Prohlašuji :  
I. / Hospodářské zvířectvo - / stav 5 dojníc, 2 telata  
Za JZD : Jan Juran  
za JZD : Jindřich Jindřich

za správu ústavu :  
v přechodném období v ústavě a přísluší pro potřebu ústavu  
za býv. správu domu sv. Rafaela :  
1951

Stav drůbeže - 12 kusů, 12 kusů aliepie věčné kochoutů a 1  
nien kviet, z toho - bude odesláno a. Josefka pro potřebu  
Rafael v Rýsověti - 8 kusů, 14 kusů, 14 kusů s husy - 2 kusy - 2 kusy  
dány na dobačku většinu zasoovani a 2 husy budou ponečeny  
ústav. 12 aliepie bude odesláno JZD, zbyvajících 13 kusů bu  
neobnáno ústavu.

Křídlat : stav - asi 50 kusů - z toho bude předáno pro pot  
a. v Rýsověti 25 kusů, zbyvajících 25 kusů pro potřebu ústa  
I.ee : vřesk kšatane pro hlídání ústavu.

5./  
Kšasy zrna : asi 300 kg šitě nakladané na půdě hospodě  
budovy - odesle JZD na dobačku, asi 400 kg šitě, asi 100  
ječmene a asi 100 kg kukurice nakladané v mlátošti obytn  
v hosp. budově - z toho šitě bude odesláno na dobačku, ječmen  
nečena jako podbíva pro krmení vepřů pro ústav, kukurice  
rozdělena na polovici jedak pro potřebu a. Rafaela a polov  
ústavu.

Mimo to obdrží a. Rafaelky od JZD - pro svoji potřebu v Rýš  
300 kg ječmene a 50 kg pšenice - jako odměnu za práce vyko  
pro JZD.

6./  
Ošilí nakladé ve stodole je letovní úroda, které náležel 3  
zbyvajících úroda na pozemcích ústavu t. j. asi 4.40 ha - náli  
JZD v místě.



**PŘÍLOHA P 4: Oznámení školských sester sestrám rafaelkám o odchodu  
z Moravce**

**Školské sestry, Moravec**

24.6. 1991



Vážená velebná Matko  
generální představená,

dovolujeme si Vám oznámit následující:

Pro stáří a nemoc sester naší kongregace, které jsou zaměstnány v Charitním domově na Moravci, dáváme ke dni 31.8. 1991 výpověď ze zaměstnání - české katol. Charitě. Prostě už na práci zde nestačíme.

Zájem o to, převzít zde práci i vedení má mnoho civilních osob. Myslíme si však, že by bylo škoda, aby zde, ve Vašem domě byli jen civilní zaměstnanci. Ještě teď, v poslední době, jsem se snažila, mnohé vylepšit, na př. na kolonádě se dávala celá nová okna, na zahradě, se vrtala nová studna, aby bylo dost vody, celý dům je nyní v bezvadném stavu a to vyžaduje pak tento stav udržovat. Civilní osoby se o to starat nebudou, protože to je starost a práce " navíc," a jak sama asi víte, dnes každý hledí do nejvíce ze všeho " vyzískat," a ne do toho, co " není jeho" něco navíc dát. Proto si myslím, že by bylo dobré, kdybyste se zde toho svého domu ujaly. Nemáte-li dost sester, tedy aspoň na vedení jednotlivých úseků: Vedoucí ústavu, účetní do kanceláře, vedoucí kuchyně, vrchní ošetřovatelku, zahradníci a p. Prostě, aby civilové pracovali pod Vaším vedením.

" Klausurní budova," ve které jste měly Vy ubytování, je po odchodu sester dominikánek volná, a rozšířená, přistavěly jsme tam několik místností, i s příslušenstvím, takže o vše je postaráno.

Dnes posíláme do ústředí Charity v Praze výpověď, a zároveň to dáváme Vám na vědomí, abyste se mohly o práci zde, v Charitním domově přihlásit dříve, než jiní zájemci.

S přáním Boží pomoci a požehnání pro Vás

Za:



Marie Valeriana Fialová,  
provinciální představená a vedoucí CHD.

M. Valeriana de M.D.

## PŘÍLOHA P 5: Dopis sester rafaelek řediteli ČKCH

Kongregace řeholních sester III. řádu sv. Františka pod ochranou  
sv. Rafaela archanděla, Bílá Voda 32, 490 69

---

Česká katolická Charita  
vážený pan ředitel  
Vladislavova 12  
113 37 Praha 1

Vážený pane řediteli,

obdržely jsme dopis ze dne 24.6.1991 od školských sester de Noter Dame z Moravce. Sdělují nám v něm, že ke dni 31.8.1991 dávají výpověď z pracovního poměru v ČKCh.

Vzhledem k tomu, že Moravec je náš mateřinec, chceme se ujmout vedení některých úseků charitního domova na Moravci /např. vedoucí ústavu, účetní do kanceláře, .../. Ostatní pracovní místa by mohli dle mínění školských sester obsadit civilní zaměstnanci.

Naše sestry v důchodovém věku, které nyní bydlí v charitním domově v Bílé Vodě, by se chtěly též přestěhovat na Moravec, protože v "klausurní budově", ve které měly dříve ubytování, je již po odchodu sester dominikánek volno.

Prosíme Vás o sdělení Vašeho stanoviska k našemu návrhu.

provinciální představená

generální představená

## PŘÍLOHA P 6: Zápis z jednání na Moravci dne 8. 7. 1991

### Z á p i s

z jednání ve věci výpovědi Školských sester de N. D., konaného na Moravci dne 8.7.91  
Přítomni: Za ČKCH p. Valer, za Školské sestry de N. D. sr. Valeriána Fialová, za Kon.  
sester Rafaelek sr. Terezie Vondráková a sr. Magdaléna.

#### Stag věci:

- 1) V kněžském domově na Moravci je v současné době v ošetřování 49 mužů (kněží důch.)  
a 13 sester de N. D. (odejdou do Českých Budějovic)

- zaměstnanci: 26 sester, z toho 11,5 úvazku přímo k ošetřování  
civilní - 2 údržbáři, topiči

- 1 zdravotnice ( uvažuje se zaředit ji do funkce vrch. s.)
- 1 zahradnice ( zůstane )
- 1 kuchař ( zůstane )
- 1 účetní (nepřilíš schopná, bude nahrazena sestrou)
- 1 hospodářka ( asi odejde so soukr. řeznictví svého muže)

Celkem je tudíž na Moravci 33 zaměstnanců plus 2 vojíní náhr. voj. služby. Po odchodu sester, účetní a hospodářky zůstane jen 5 zaměstnanců + 2 vojíní náhr. v. sl.

- 2) Sr. Valeriána Fialová je toho názoru, aby sestry Rafaelky obsadily od 1.9.91 funkce vedoucí zdravotní sester domova, účetní a hospodářky. Do funkce vedoucí zdravotnice navrhuje pí Navrátilovou, která je velmi zkušená. Dále navrhuje, aby sestry Rafaelky obsadily ještě jedno místo v kuchyni.

Sestra Valeriána Fialová chápe situaci Charity a případné potíže s obsazováním novými pracovníky, proto navrhuje, že k 1. 9. 1991 by odešlo asi 10-12 sester a ostatní by odcházely postupně podle náhrady. Problém spočívá v tom, že 12 sester, které mají odejít k 1. 9. 1991 jsou právě ošetřovatelky.

- 3) Sestry Rafaelky uvažují o možnosti obsadit v 1. fázi 5 míst svými sestrami, alespoň dočasně, pokrytí potřeby bude záležet v získání pracovníků z místních zdrojů.

Z porady plynou tyto úkoly:

- a) Všichni zúčastnění se sejdou na příštím jednání dne 29.7. na Moravci
- b) Sr. Valeriána prověří možnost získání civilních zaměstnanců z okolí ústavu včetně adres, aby mohlo být zahájeno jednání s nimi.
- c) Sr. Terezie na příští schůzce oznámí skutečný počet sester a případně i civilních děvčat, která by byla ochotna s nimi pracovat.
- d) Pan Valer prověří možnost získání věřících chlapců, kteří by mohli vykonávat náhr. voj. službu v tomto zařízení. Spojí se s rektorem semináře v Praze a Olomouci a projedná možnost této služby z řad bohoslovců, kteří vzhledem k věku musí rok čekat na svěcení.

Zapsal: Antonín Valer

Zápis obdržel: ředitel ČKCH, -nám. řed. pro  
šoc. charitu, -sr. Valeriána  
Fialová a -sr. Terezie Vondráková

# PŘÍLOHA P 7: Zápis z jednání v kněžském domově na Moravci ze dne

29. 7. 1991

## Z á p i s

-----

z jednání o zajištění provozu v Kněžském domově na Moravci, konaného dne 29.7.91.

Za ČKCH: Antonín Valer

Za Školské sestry de N. D. : sr. Valeriána Fialová

Za Kongr. Rafaelek: prov. předst. sr. Teresie Vondráková

sr. Magdalena

- 1) Sr. Valeriána zajistila z okolí dvě dívky vyučené kuchařky do kuchyně. Uvedla, že jinak není žádný zájem mezi občany z okolních vesnic o práci v CHDD, vzhledem k nízkým mzdám.
- 2) Sr. Terezie Vondráková nastupí do funkce vedoucí CHDD 1. 9. 1991, zároveň s ní nastupí do funkce hospodářky sr. Marka. Od 1. 10. by nastoupila sr. M. Goretti jako účetní a sr. Petra do zahrady. Dále počítá se staršími sestrami Marií a Alžbětou na 1/2 úvazek do kuchyně.
- 3) Bude třeba vypravit dopis na biskupství do Olomouce a Brna, aby byla dána do oběžníku tanejším kněžím informace, že věřící chlapani z těchto diecézí, kteří mají zájem o civilní službu v CHDD se písemně s doporučením svého duchovního přihlásili na adresu CHDD na Moravci. (Připraví p. Valer)
- 4) Na závěr proběhla jednání s rektorem semináře v Olomouci M. Koubou, ohledně použití bohoslovců, kteří ukončili studium a čekají 1 rok na vysvěcení v CHDD. P. Kouba řekl, že tito bohoslovci (již jánnové) jsou využíváni ve farnostech, avšak nabídl, že bude posílat uchazeče o studium na bohosloví, kterým doporučí odklad.
- 5) Sr. Magdalena uvedla, že během září se přestěhují sestry Rafaelky z Bílé Vody na Moravec, kde budou používat uvolněný objekt po Dominikánkách.

Zapsal: A. Valer

## PŘÍLOHA P 8: Dopis sester rafaelek Otcí biskupovi

Kongregace sester III. ř. sv. Františka pod ochranou sv. Rafaela archanděla.

Věc: Přemístnění sester.

Vaše Excelence,  
nejdůstojnější Otče, biskupe,

dne 25.6. dostaly jsme z Moravce od ct. sester de Notre Dame přípis, v němž sdělují, že k 31.8.t.r. dávají Charitě výpověď, ~~z~~ada my bychom to nepřevzaly, když je to naše a náš mateřinec.

V pondělí 8.7. bylo na Moravci s charitním zástupcem a našimi sestrami dojednáno, že sestry neodejdou najednou, jak měly původně v úmyslu, ale postupně. Proto naše mladé sestry je to náročné, poněvadž musejí dát výpověď ze zaměstnání. 29.7. má být definitivně dohodnuto, kolik a z jakých úseků odejdou jejich sestry a které naše nastoupí. Naše sestry prozatím převezmou vedení ústavu, stravování, účtárnu.

Dovolujeme si toto Vaší Excelenci oznámit a zároveň prosit o dovození a souhlas k přesunu generalátu a všech i starých sester odtud z Bílé Vody. Kdy to přesně bude, ještě nevíme, ale pravděpodobně v druhé polovici září.

Prosíme též pokorně o požehnání, je to pro nás velké nečekané překvapení a krátká doba.

Přeem Vaší Excelenci za vše děkují

v pokorné úctě oddané

sestry Rafaelky.

Za

-----  
gener. předstvená.

V Bílé Vodě 11. července 1991.

